

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 37 [2823]

Пятніца, 10 верасня 1976 г.

Цана 8 кап.

Рэспубліканская школа-інтэрнат па музыцы і выяўленчаму мастацтву.
Ля мальбертаў — будучыя мастакі.

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

С Ё Н Н Я У Н У М А Р Ы :

НАШЫ ГОСЦІ З БАЛГАРЫІ
НОВЫЯ ТВОРЫ БАЛГАРСКІХ
ПІСЬМЕННІКАЎ

(4-я стар.).

(3-я, 4-я, 5-я, 15-я стар.).

ЛІТАРАТУРНЫЯ ДЭБЮТЫ

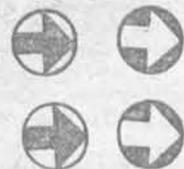
(6-я стар.).

КУПАЛАЎЦЫ ПАЧЫНАЮЦЬ
ЧАРГОВЫ СЕЗОН

(10-я стар.).

ГАЛОЎНАЯ ЗАПАВЕДЗЬ
КУЛЬТРАБОТНІКА

(13-я стар.).

Таварышу КІРЫЛЕНКУ Андрэю Паўлавічу

Цэнтральны Камітэт КПСС, Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР і Савет Міністраў СССР горава вітаюць Вас, вядомага дзеяча Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы, у дзень Вашага сямідзесяцігоддзя.

На ўсіх пасадах партыйнай і дзяржаўнай работы Вы аддаеце свае сілы і вопыт беззаветнаму служэнню справе камуністычнага будаўніцтва, вялікім ідэалам марксізму-ленінізму.

Ад усяго сэрца жадаем Вам, наш дарагі друг і таварыш Андрэй Паўлавіч, доўгіх гадоў жыцця, добрага здароўя і далейшай плённай дзейнасці на карысць нашай партыі і савецкага народа, у ім перамогі камунізму.

ЦЭНТРАЛЬНЫ
КАМІТЭТ КПСС

ПРЭЗІДЫУМ
ВЯРХОЎНАГА
САВЕТА СССР

САВЕТ МІНІСТРАЎ
СССР

Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР

АБ УЗНАГАРОДЖАННІ ГЕРОЯ САЦЫЯЛІСТЫЧНАЙ ПРАЦЫ ТАВАРЫША КІРЫЛЕНКІ А. П. ОРДЭНАМ ЛЕНІНА І ДРУГІМ ЗАЛАТЫМ МЕДАЛЁМ «СЕРП І МОЛАТ»

За вялікія заслугі перад Камуністычнай партыяй і Савецкай дзяржавай і ў сувязі з сямідзесяцігоддзем з дня нараджэння ўзнагародзіць члена Палітбюро ЦК КПСС, сакратара ЦК КПСС Героя Сацыялістычнай Працы таварыша Кірыленку Андрэя Паўлавіча ордэнам Леніна і другім Залатым медалём «Серп і Молат».

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР
М. ПАДГОРНЫ.
Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР
М. ГЕАРГАДЗЕ.

Масква, Крэмль.
7 верасня 1976 г.

УЗНАГАРОДА ЎРУЧАНА

У рэспубліцы завяршыліся выступленні Казанскага Дзяржаўнага рускага Вялікага драматычнага тэатра імя В. І. Качалава. 6 верасня намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР У. Е. Лабанок уручыў кіраўнікам тэатра Ганаровую граматы Вярхоўнага Савета БССР, якой калектыў узнагароджаны за вялікую работу па мастацкаму абслугоўванню працоўных рэспублікі. У. Е. Лабанок цёпла павіншаваў майстроў сцэны з Татары і пажадаў ім новых творчых поспехаў.

Ад імя калектыву дырэктар тэатра А. А. Мінеевы выказаў сардэчную падзяку за высокую ўзнагароду.

БЕЛТА.

МАЛАДОСЦЬ СТАРАЖЫТНАГА МАСТАЦТВА

Апорная база Пінскай фабрыкі мастацкіх вырабаў створана ў вёсцы Моталь Іванаўскага раёна. Тут пабудаваны цэх пераборнага народнага ткацтва. Гэта дасць магчымасць не толькі павялічыць выпуск сувеніраў, але і рэстаўраваць маладую змену побач з вопытнымі настаўнікамі, такімі, напрыклад, як П. К. Новік, Яна, майстрыха вышэйшага класа, распрацавала больш чым 20 рудоўных узораў. Вытканая ёю лянаныя абрусы, ручнікі, сурвэткі выклікалі захапленне наведвальнікаў выставак у Мінску і Вільнюсе, у Маскве і Ленінградзе, а таксама ў ГДР, ЗША, Канадзе і іншых краінах. Яе творчасць адзначана шматлікімі граматамі і дыпламамі.

Прыгажосць і своеасабліваць вызначаюць работы і іншых мотальскіх майстрах — Настасіі Міхавіч, Яўгеніі Румак, Фаіны Валынец, Яшчэ ў юнацтве перанялі яны сакрэты ў сваіх маці і бабуль, а цяпер памнажаюць традыцыі народнага мастацтва.

Геаграфія мастацкага ткацтва з кожным годам расшыраецца. Нядаўна ўпершыню атрымалі заказ на сувенірныя ручнікі, абрусы, пакрывалы ткачы з вёскі Опаль Іванаўскага раёна. Іх вырабы высока ацэнілі спецыялістамі, вызначаюцца яркім каларытам колераў.

БЕЛТА.

У САЮЗЕ ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

З ПОЗІРКАМ У ЗАЎТРА

Адбылося пасяджэнне бюро секцыі дзіцячай літаратуры, на якім быў вырашаны план работы на бліжэйшы перыяд.

Вырашана правесці сход секцыі з парадкам дня: «Драматычнае для дзяцей і яе выхавальнае роля». На гэты сход будуць запрошаны рэжысёры ТЮГа і Беларускага дзяржаўнага тэатра лялек, драматыкі.

Прадугледжана таксама правесці пасяджэнне з абмеркаваннем пытання «Жыццё школы і піянерскай арганізацыі ў творах беларускіх дзіцячых пісьменнікаў».

Выступілі сакратар праўлення СП БССР Б. Сачанка, П. Кавалёў, М. Гамолка, В. Зуёнак, М. Берсток.

ПЕРШАЕ ПАСЯДЖЭННЕ

Як паведамлялася ўжо разам з прэзідыума праўлення Саюза пісьменнікаў БССР створана камісія па навукова-фантастычнай і прыгодніцкай літаратуры, якую ўзначальвае Георгій Папоў.

Адбылося першае пасяджэнне. Абмеркавана пытанне аб

прапагандзе і развіцці прыгодніцкага і навукова-фантастычнага жанру ў беларускай літаратуры.

Выступілі Г. Папоў, Г. Шыловіч, М. Гамолка, Ул. Шыцік, М. Паслядовіч, а таксама сакратар праўлення СП БССР Б. Сачанка.

НОВЫ ЧАСОПІС

Са студзеня 1977 года будзе выходзіць новы штомесячны грамадска-палітычны і навукова-тэарэтычны часопіс «Гаспадарка і права».

У часопісе будуць друкавацца матэрыялы аб вопыце выкарыстання прававых сродкаў у выкананні планавых заданняў і дагаворных абавязальстваў, паляпшэнні якасці выпускаемай прадукцыі, павышэнні эфектыўнасці грамадскай вытворчасці, а таксама ў барацьбе з безгаспадарчасцю. У ім прадугледжваецца абмеркаванне пытанняў далейшага ўдасканалення гаспадарчага заканадаўства, прававых праблем развіцця

савецкай эканомікі, умацавання вытворчай і працоўнай дысцыпліны. На старонках часопіса чытач знойдзе публіцыстычныя артыкулы, рэпартажы, нарысы і фельетоны. Часопіс «Гаспадарка і права» разлічаны на шырокае кола гаспадарчых кіраўнікоў, работнікаў савецкага апарату, юристаў і спецыялістаў па прававой рабоце ў народнай гаспадарцы, навуковых супрацоўнікаў, выкладчыкаў і студэнтаў юрыдычных і эканамічных ВНУ, а таксама на шырокі актыў працоўных, якія прымаюць удзел у кіраванні вытворчасцю.

ТАСС.

ВІНШУЕМ!

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за плённую літаратурную дзейнасць і ў сувязі з сямідзесяцігоддзем з дня нараджэння пісьменнік **ВОЛЬСКІ-ЗЭПДЭЛЬ Віталій Фрыдрыхавіч** узнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за плённую літаратурную дзейнасць і ў сувязі з сямідзесяцігоддзем з дня нараджэння пісьменнік **ЧАРНЯУСКІ (ДУБРОУСКІ) Ігнат Цімафеевіч** узнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

ЗА ВЫДАТНЫЯ ПАКАЗЧЫКІ

Паўгадавы план валавога збору сродкаў ад пракату фільмаў Мінскага гарадскага кінасетка выканала на 110 працэнтаў, звыш плана атрымана 314,4 тысячы рублёў. Абслужана каля 8 мільянаў гледачоў у тым ліку звыш 850 тысяч дзяцей.

За гэты ж перыяд адбылося амаль 400 сеансаў адных толькі хранікальна-дакументальных фільмаў. 21 з 24 кінатэатраў г. Мінска выканалі дзяржаўны план па ўсіх паказчыках. У ліку лепшых — «Кастрычкі», «Мір», «Камсамалец», «Піонер», «Кіеў»,

«Партызан», «Ракета» і іншыя.

Добра арганізаваная рэклама фільмаў, якасць кінапаказу, высокая культура абслугоўвання, шырока разгорнуты ў калектывах сацыялістычнае спаборніцтва за выкананне заданняў першага года дзесятай пяцігодкі — усё гэта садзейнічала поспеху.

За выдатныя паказчыкі ў другім квартале гэтага года Мінскаму гарадскому ўпраўленню кінафікацыі ў трэці раз ўручаны пераходны Чырвоны сцяг Дзяржаўнага СССР і ЦК прафсаюза работнікаў культуры.

РАБОТЫ ЮНЫХ

Студыя выйленнага мастацтва, якая працуе пры Пінскай гарадскай Доме піянераў, падтрымлівае цесную сувязь са школьнікамі з чэхаславацкага горада Дзечын.

галерэі экспануецца выстаўка твораў чэхаславацкіх сяброў. На ёй прадстаўлены малюнкi школьнікаў.

М. САУЧАНКА,
слухач Мінскай ВПШ.

Піонер у Пінскай карціннай

КНИГИ 1977 ГОДА

У «СОВЕТСКОМ ПИСАТЕЛЕ» — НАВІНКІ

Як заўсёды, выдавецтва Саюза пісьменнікаў СССР «Советский писатель» вялікую ўвагу ўдзяляе выпуску твораў літаратурнага народаў нашай краіны. Сярод іх значнае месца займаюць і гнігі беларускіх пісьменнікаў. У наступным годзе іх выйдзе каля дваццаці назваў.

Асабліва багата прадстаўлена проза. Змест новай кнігі народнага пісьменніка Беларусі І. Шамякіна складаецца яго апавесці «Гандлярка і паэт» і «Шлюбная ноч».

У зборнік Л. Арабей «Мне треба ехаць», акрамя аднайменнай, уваходзіць апавесць «Ваўчыні», а таксама апавяданні.

Я. Брыль на суд усесаюзнага чытача выносіць апавесць «Ніжнія Байдуны» і цыкл мініячур.

«Адно імгненне» — назва кнігі А. Васілевіч, у якую ўвайшлі лепшыя творы, напісаныя аўтарам за дваццаць пяць гадоў літаратурнай працы. Тэмы іх — розныя. Пісьменнік звяртаецца ў гадоў Вялікай Айчыннай вайны, расказвае пра нашага сучасніка.

Новая апавесць І. Грамовіча

«Сям'я Вішнёвых» — яна дала назву зборніку, у які ўвайшлі і апавяданні — расказвае пра лёс таніста Максіма і партызанкі Ганны. Пасля вайны яны выхоўваюць прыёмнага сына Косію. Пісьменнік узнімае надзвычай пытанні нашага жыцця, спрабаванне фарміраванне непростых чалавечых характараў.

Выходзіць на рускай мове першая кніга П. Місько. Называецца яна «Палеская казка». У зборнік увайшлі апавесці «Калінае лісце», «Ціхае лета» і іншыя, а таксама шэраг апавяданняў. У большасці сваёй яны прысвечаны гераічнай барацьбе савецкага народа з нямецка-фашысцкімі захопнікамі.

У 1973 годзе ў выдавецтве «Советский писатель» выпушчаны зборнік нарысаў Я. Сіпакова «Зялёная маланка». Гэты зборнік — працяг энёмства. Новая кніга прозы яго называецца «Даверлівая зямля». Замілавана і шчыра, па-мастацку пераканаўча паказвае пісьменнік сённяшняга працаўніча сельскай вёскі, яго духоўны свет.

Асобнымі кнігамі выходзяць творы, якія палюбіліся ўжо беларускім чытачу — раман М. Машары «Ішоў дваццаты год» раман у навалях Б. Сачанкі «Чужое неба», апавесць І. Пташнікіна «Найдорф».

У раздзеле перавыданняў раман Ул. Карпава «Вясенняя лівень» і «Сотая маладосць», І. Науменкі «Сорак трэці».

Чым жа паралуче выдавецтва аматараў паэзіі?

Дзве кнігі прыносяць асабліва шмат задавальнення ўсесаюзнаму чытачу. У зборнік народнага паэта Беларусі П. Броўкі «Калі ўзнімаецца сонца» увайшлі новыя вершы, у якіх цесна пераплітаецца паміж сабой дзень сённяшні і ўчарашні, гучаць матывы патрыятызму, любові да роднай зямлі.

Творы народнага паэта Беларусі А. Куляшова «Варшаўскі шлях» і «Хамуціўс» змешчаны ў кнізе «Дзве паэмы».

Чытачы атрымаюць таксама паэтычны зборнік В. Вярбы «Снежная годка» і В. Зуёнка «Хлеб на клязьмах лісця».

Гераічную драму «Канстанцін Заслонаў», п'есы «У ціхім залуку», «Пад адным небам» і іншыя прапануе ў кнізе «Людзі ў часе» А. Маўзон.

ПАД СЦЯГАМ ШЧЫРАЙ ДРУЖБЫ

Іван НІКОЛАЎ

Андрэй ГЕРМАНАЎ

Сталіца Балгарыі—Сафія.

ПАЛІТРА

Георгіо БАЖЫЛАВУ

У протых і цагляных
Дамах, што ў госці просяць,
Глядзю, як апантаны,
Ва ўсёй красе я восень.

Высвечвае чароўна
Жыццё ўсё ў чарадзея:
Пявун, бы жар, чырвоны,
Дзяўчына — як лілея;

І дождж над чарапіцай,
І жарабкі ў пагоні,
І хлеб у маладзіцы,
Як сонца, на далонях.

А горад — цацка з гліны,
І юны, й старажытны, —
Да кожнае цагляны
І дрэўца — каларытны.

Стаяў я ў захапленні
Перад дзівосам кожным, —
Крануць бы ў лесе цені
Альбо жвірок дарожны!

Сачыць, як птах лунае
У паднябессі сінім!..
Не, рамак не хапае
Такім—з жыцця—карцінам!

Пераклаў М. КАЛАЧЫНСКІ.

Выцё РАКОЎСКИ

КРОПЛЯ

Не хадзі ты на спатканне
Праз залеву і імжу,
Бо прамокнеш і растанеш,
Станеш кропелькай дажджу.

Непрыкметная, заблудзіш
У размытай сіняе
Ці вісець маўкліва будзеш
Завушніцай на траве.

Дзе ж тады цябе я ўгледжу,
Дзе знайду твой лёгкі след,
Калі ў частую мярэжу
Дождж затчэ ўвесь белы свет!

Калі чалавек прыходзіць на свет,
Усё яму шчэ тут чужое:
Калінавы цвет і ружовы рассвет,
І росы на сцежцы ў жытное.

Хоць вочы глядзяць, ды сляпыя яны,
І вушы—глухія да спеваў,
І вусны не ўмеюць трымаць таямніц,
І сэрца ад шчасця не млее.

Падняцца на ногі, зрабіць першы крок—
І многа яно і нямнога.
Пакуль не адвострыць і слых свой, і зрок,
Не зможа асіліць дарогу.

Так існасць сваю праяўляе спрадвек
Прырода на вечнай павароць:
Да смерці ідзе ўсё жыццё чалавек,
Жыццём зацвярджае бяссмерце.

Калі ж час наступіць пакінуць наш свет,
Ужо ён — часцінка планеты,
Што стане пылінкай, былінкай ў траве,
Ці ўспыхне калінавым цветам.

ЗЯМЛЯ

НАЛЕЖЫЦЬ НАМ

Пад сіняю дугою ятагана
Крыві не ліцца, не цячы слязам.
Вяртайцеся, мужчыны, да каханак—
Балгарская зямля належыць нам!

Каб мець удосталь хлеба і да хлеба,
Любімых спраў хапае ўсім рукам,
Жыццё зазяла, нібы зорка ў небе,—
Балгарская зямля належыць нам!

Мы боль яе насілі ў сваім сэрцы
І радасць з ёй падзелім напалам,
У абдымкі яе ляжам пасля смерці—
Балгарская зямля належыць нам!

Свае здзяйсненні й песні прысвячаем
Яе садам, далінам і гарам.
Чаго не маем—працюю прыдбаем...
Балгарская зямля належыць нам!

Пераклаў Хв. ЖЫЧКА.

Георгій БОНЧАЎ

НАШЫ БАЦЬКІ

Бацькі старэюць і старэюць,
Сагнуліся, нібы сярпы.
Іх рукі рупныя слабеюць,
А вочы поўныя журбы.

Глядзяць яны у даль, на поле,
Глядзяць на сонечны прасцяг,
Дзе сціртамі у наваколлі
Адзначан подых іх жыцця.

Дамян П. ДАМЯНАЎ

Каторы год цапе вясна,
Краіна залячыла раны.
Вайна прыходзіць к нам у снах
І ва ўспамінах ветэранаў.

Перакылі даўно бяду
І змрок не вернецца ніколі.
Чаму ж заўсёды столькі дум
І сэрца працінае болям!

Я помню змрочныя гады,
Дзяцінства горкае, лікое.
І папялішчаў едкі дым
Мне не дае й цяпер спакою.

А навакол жыццё шуміць
І бегаюць, смяюцца дзеці.
Ім вечна ў вольным краі жыцці
Няхай ім сонца заўжды свеціць!

ГАДЗІННІК

Бацькаў гадзіннік
Вісіць на сцяне.
Бацькаў гадзіннік
Глядзіць на мяне.

Цікае, цікае,
Мерае час.
Бацькі ж даўно ўжо
Няма сярод нас.

Многа мінут
І гадзін налічыў
Гэты гадзіннік,
Як бацька мой жыў.

Сэрца спынілася
У бацькі майго.
Толькі гадзіннік
Не змоўкнуў яго.

Бацькаў гадзіннік
Вісіць на сцяне.
Бацькаў гадзіннік
Глядзіць на мяне.

Бацькаў гадзіннік
І ўночы, і ўдзень
Цікае, цікае,
Ціха ідзе...

Пераклаў В. ШЫМУК.

Аляксандар БАНДЭРАЎ

НЕВЯДОМЫЯ

САЛДАТЫ

Маёй краіны роднай песняры
І магілах спяць, як без імён салдаты,
І шоўк сцягоў над прахам іх гарыць,
Пранесены праз сто баёў упартых.

Маёй краіны любай песняры
Пра светлы час жылі вялікай марай,
Прадказвалі прыход тае пары,
Калі ў нябёсах гром свабоды ўдарыць.

Маёй краіны мужнай песняры,
З народам ідучы ў адзінстве цесным,
Пераадолялі спякоту і вятры,
І адлівалі кулі разам з песняй.

Маёй краіны рупнай песняры
Ў баях згаралі не для ўласнай славы.
Яны, нястомныя з нявольяй змагары,
Дарог палотны ў дзень наступны слабі.

Маёй краіны слаўнай песняры
Заўжды аб шчасці дбалі чалавечым,
Аб зорным лёсе нашай дзетвары, —
Таму ў жывых ім заставацца вечна.

Маёй краіны вольнай песняры
І магілах спяць, як без імён салдаты,
І лес сцягоў у водблісках зары
Над імі, невядомымі, узняты.

Артыстка Елена Граматынава (Балгарыя) выконвае народныя песні.
Фота Н. ДОНЕВА.

ЧАСОПІСЫ Ў ВЕРАСНІ

Неман

У падборцы «З паэтычных шчыткаў» змешчаны вершы Б. Ганіна, Ул. Мацвеева, Г. Казака, Б. Чарняўскага, Я. Грача, Н. Татур, В. Ліпневіча, А. Лежнэвай, В. Панасік, С. Дышко, П. Макаля (апошняга пераклаў Б. Спрычан).

Друкуецца апавесць М. Бойні «Кольшыны гады», пераклад рамана А. Алешкі «Крылатое племя».

Нізку вершаў А. Лойкі пераклаў Ф. Яфімаў.

Пад рубрыкай «Рэзервы працоўных» — артыкул Л. Багатырова «Выпрабаванне работай».

«Старонкі з даўняка» прадстаўлены публікацыяй Ф. Зайца «Бани для АСУ», «Запіскі, успаміны, дакументы» — артыкулам Б. Асіпава «Беларуская рапсодыя».

У раздзеле «Мастацтва» — артыкул К. Кузняцовай «Анрыленісць».

Пад рубрыкай «Крытыка» змешчаны артыкул Г. Бубнава «За вышынёю вышыня» і В. Аскоцкага «І далейчынь свабоднага... апавядання».

У «Кніжным аглядзе» рэцэнзіі М. Каліновіча «Вышыня капітана Валашына» і Г. Шупенькі «Не толькі аб літаратуры».

Есць тансама кароткія рэцэнзіі.

МАЛАДОСЦЬ

Нумар адрываецца нізкай вершаў Ю. Свіркі. Паэзія прадстаўлена тансама творамі Ул. Паўлава, М. Аляхніўца, П. Марціновіча.

Друкуецца рамана І. Чыгрынава «Апраўданне крыві».

Артыкул Ул. Левіна і Ул. Мянзіча называецца «Будуем, будзем...».

І. Дуброўскі выступае з нарысам «Прызванне як завет». Змешчаны тансама артыкулы І. Клімашэўскай «Саха-Маша-сям'я», А. Лойкі «Паміж наступным і былым», рэцэнзія Г. Шупенькі «Многае пад сілу».

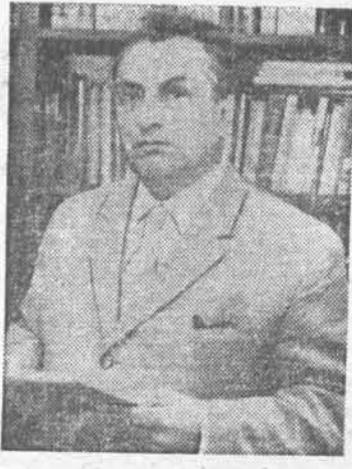
А. Асіпенка п'ша пра творчасць рэжысёра В. Чацверыкова — «Гэта — як узыходжанне на вяршыню», А. Мальдзіс прапануе матэрыял «Фонд 11 35...» пад рубрыкай «Пошуні, знаходкі».

ПАМОЧНІКІ СТАРЭЙШЫХ

Надоўга запомніцца апошняе школьнае лета дзесяцікласнікам сярэдняй школы № 22 г. Мінска Колю Якімовічу, Іне Дзенісевіч, Ігару Альхоўскаму, Васю Паўленку і яшчэ дваццаці шасці іх таварышам на працоўнаму атраду «Пунсовыя ветразы». Сваю нягую чверць яны правялі ў вёсцы Жэціннае Лагойскага раёна. Ужо некалькі гадоў запар школьнікі выязджаюць на дапамогу меліратарам Мінскай вобласці. І заўсёды дарослыя з задавальненнем прымаюць сваіх юных сяброў, таму што ведаюць: да іх едуць сапраўдныя памочнікі. У гэтым годзе школьнікі не

парушылі добрую традыцыю. Аргкамітэт па правядзенню агляду-конкурсу працоўных атрадаў вучняў старэйшых класаў падвёў вынікі пятай чвэрці 1976 года. Пераможцамі сталі, акрамя «Пунсовых ветразяў», тры атрады з паэтычным імем «Рамантык» — Івянецкай і Чырвонаслабодскай сярэдніх школ Валожынскага і Салігорскага раёнаў і школы № 2 г. Стоўбцы, а таксама «Юнацтва» сярэдняй школы № 1 г. Вілейкі.

(БЕЛТА).

ганы спецыяльны статут на стымуляванню сучаснай тэмы, прыведзены ў дзеянне ўсе стымулы — і маральныя, і матэрыяльныя. За тры з лішка гады, што прайшлі з таго часу, вялікая колькасць аўтараў — паэтаў, празаікаў, драматургаў, крытыкаў, дзіцячых пісьменнікаў — заключыла згодна з гэтым творчыя пагадненні. Перад кожным стваральнікам мастацкіх каштоўнасцей мы паставілі дзве галоўныя ўмовы: рашучы паварот да нашай сацыялістычнай рэчаіснасці, да ўсебаковага і заглибленага раскрыцця маральнага аблічча сучасніка і разам з тым — рашучы ўздым ідэйнага і мастацкага ўзроўню творчасці ў

грамадскімі арганізацыямі і ўстановамі культуры, маючы на ўвазе сумесную дзейнасць, устаінаўленне творчай сувязі з працоўнымі калектывамі і вытворчымі аб'ектамі, узгадненне розных бытавых пытанняў. Індывідуальныя ж дагаворы заключаюцца пісьменнікамі персанальна з прадпрыемствамі ці ўстановамі аб напісанні твора на канкрэтную тэму.

Пры заключэнні такіх пагадненняў з нашага боку заўсёды агаворваўся вельмі важны творчы прынцып, адносна якога павінна быць поўная яснасць — прынцып свабоды творчага вы-

хона і бегла, аб ідэйна-мастацкіх вартасцях кніг, што выйшлі за апошні час. Вядома, вельмі цяжка і нават рызыкаўна, даць дакладную і вычарпальную ацэнку літаратурным фактам, і ўсё ж з пэўнай прыблізнасцю можна адзначыць, што ў цэлым, калі мець на ўвазе прадукцыю за леташні і пазалеташні гады, зусім выразна заўважаецца павышэнне ідэйнага гучання і мастацкай рэалізацыі наогул. Найбольш ярка, моцна і катэгарычна гэта заўважаецца ў паэзіі — у палітычным, грамадзянскім самавыяўленні паэтаў; з

творамі згодна з кантрактам; некаторым па ўважлівых прычынах мы прадоўжылі тэрмін. Працэс гэты, як сказана, вельмі рухомы. У камісію па сучаснай тэме перыядычна паступаюць ад аўтараў звесткі аб напісаных па кантрактах і здадзеных у выдавецтва кнігах. Гэта прыемна і станоўча, яно дае падставы верыць, што шлях стымулявання сучаснай тэмы, абраны намі, правільны і што трэба ісці ім далей...

Адзінаццаты з'езд нашай партыі паставіў новыя, яшчэ больш адказныя задачы перад нашай мастацкай літаратурай. У Спра-

Гасцямі нашай рэспублікі ў гэтыя дні з'яўляюцца вядомыя балгарскія пісьменнікі Камен Калчаў, Петар Незнакомаў і Стэфан Паптанеў.

Камен Калчаў (нар. у 1914 г.) — адзін з самых папулярных у Балгарыі празаікаў, народны дзеяч культуры НРБ, намеснік старшыні граўленія Саюза балгарскіх пісьменнікаў, лаўрэат Дзімітраўскай прэміі ў галіне літаратуры. Антыўны ўдзельнік рабочага антыфашысцкага руху. Пачаў друкавацца яшчэ ў 30-ыя гады. Найбольш вядомыя творы выдадзены пасля 9 верасня 1944 года. Гэта — двухтомная эпопея пра жыццё і барацьбу рабочага класа Балгарыі «Сямейства ткачоў», белетрызаваная мастацкая біяграфія Георгія Дзімітрава «Сын рабочага класа», раманы «Жывыя помняць», «На граніцы», «Двое ў новым горадзе», «Ля вытокаў жыцця», «У ірасавіну», «Маскі», «Вогненнае лета», «Люстра», шматлікія кнігі апавесцей і апавяданняў. Апавяданні на беларускай мове друкаваліся ў зборніку «Снар» і ў перыядычных выданнях. Асобнай кніжкай у Мінску выйшла яго апавесць «Запаханыя птушкі» (1964 г.). Творы пісьменніка вызначаюцца глыбокім псіхалагізмам, выразна акрэсленымі характарамі герояў, умением глыбока раскрыць лёс простых людзей з народа, пераважна рабочых, на шырокім сацыяльным фоне жыцця сваёй краіны.

Петар Незнакомаў (нар. у 1920 г.) — выдатны балгарскі сатырык і гумарыст, аўтар кніг апавяданняў «Зноўку пятніца», «Белае і чорнае», «Як я стаў героем», «Ключ ад усіх дзвярэй», «Аціла — біч божы», «Бяссонная ноч», апавесцей «У тыя дні», «Маргарыта і я» і многіх іншых. Адмаўленне ўсяго старога і сцвярдзенне новага, імкненне да раскрыцця сіладаных маральна-этычных праблем і праблем выхавання сродкім гумару і сатыры — вось асноўныя рысы творчасці Петара Незнакомава.

Стэфан Паптанеў (нар. у 1928 г.) добра вядомы нашаму чытачу па ўрыўках з кніг, прысвечаных Беларусі, якія друкаваліся ў нашай перыядыцы. Гэта мастацкія нарысы, сабраныя ў зборніку «Беларусь — белая балада», і кніга вершаў «Бярозы, я ў вашым палоне!». С. Паптанеў паспяхова працуе ў жанры паэзіі, прозы, публіцыстыкі. Шырокае прызнанне атрымала яго кніга вершаў «Адзіны месці сакавік», раманы «Кожны едзе куды-небудзь», «Самая паўночная поўнач», «Апошні стрэл», апавесці «Востраў з двума наложнікамі», «Цуд», «Самы доўгі сначок Карнеліі», «Нечаканы вобшы», зборнікі апавяданняў «Строгая любоў», «Сіні бэз», «Дабрудзманскія апавяданні» і іншыя. Пераклад з беларускай мовы асобных твораў Я. Коласа, Н. Гілевіча, А. Вярцінскага, П. Махалы, Р. Барадуліна, А. Грачанікава.

АДНОІ з самых важных задач, якую заўсёды ставіў перад сабой Саюз балгарскіх пісьменнікаў, і самым важным клопам было тое, каб усімі сіламі спрыяць з'яўленню такіх ідэйна-мастацкіх твораў, у якіх бы ярка адлюстраваліся праблемы нашага сучаснага сацыялістычнага грамадства. Кіраўніцтва саюза настойліва праводзіць у жыццё вядомы лозунг аб як мага больш цеснай і заглибленай сувязі пісьменнікаў з жыццём народа; аб пераканаўчым, эфектыўным раскрыцці ў мастацкіх вобразах характэрных тэндэнцый не толькі ў сённяшнім, але і ў заўтрашнім дні чалавека эпохі сацыялізму, у жыцці ўсіх працоўных, а ў першую чаргу — рабочага класа.

барацьбе супраць шэрасці і бялізні, за стварэнне нашай сацыялістычнай класікі, твораў, якія задавалі б высокую патрабаванні сучаснага чытача. Практычнае ажыццяўленне гэтай адказнай задачы было ўкладзена на спецыяльную камісію па сучаснай тэме, якая працуе пад непасрэдным кіраўніцтвам бюро Саюза балгарскіх пісьменнікаў.

Камісія па сучаснай тэме распрацавала план дагаворных адносін з акругамі, з выдавецтвам «Балгарскі пісател», з шэрагам іншых грамадскіх арганізацый і ўстаноў культуры. У асноўным пагадненні дзякуючы шырокай падтрымцы, якую аказваў нам Камітэт па мастацтву і культуры, былі рэалізаваны.

Пагадненні гэтыя заключаюцца па дзвюх лініях: калектывныя, па лініі Саюза пісьменнікаў, і індывідуальныя. Кіраўніцтва саюза заключае калектывныя дагаворы з акругамі, з

У ЦЭНТРЫ — СУЧАСНАЯ ТЭМА

яўлення, творчага рашэння, творчага падыходу да матэрыялу. Трэба загарда адкідаць некаторыя састарэлыя, абмежаваныя ўяўленні аб творах на аснове рэгіянальнага матэрыялу, якія нібыта павінны «абслугоўваць» насельніцтва той ці іншай акругі, тое ці іншае ведамства, мець вузкая папулярызатарскі характар. Не! Наша мэта была і застаецца іншай! Мы скіроўвалі і скіроўваем пісьменнікаў да значных, маштабных ідэйных і мастацкіх аб'ектаў нацыянальнага і сусветнага значэння. І тут нас добра разумеюць у большасці кіруючых органаў на месцах, хоць, на жаль, сям-там назіраюцца і пэўныя адхіленні, якія даводзіцца выпраўляць з невялікімі намаганнямі. Але так ці іначай мы пачалі наступ на сучасную тэму шырокім фронтам.

Вялікую цікавасць нашы пісьменнікі праяўляюць да маральна-этычнай праблематыкі, імкнучыся раскрыць яе на фоне сацыялістычнага будаўніцтва; яны шукаюць яе ў жыцці працоўных, рабочага класа. Праўда, пакуль што вынікі не могуць нас далкам задаволіць, яшчэ не адбылося рашучага тэматычнага і мастацкага пералому. Мы па-ранейшаму застаемся ў даўгу перад рабочым класам як авангардам нашага сацыялістычнага грамадства. Перад усімі намі і ў першую чаргу перад кіраўніцтвам Саюза пісьменнікаў па-ранейшаму стаіць вялікая задача — дэмагчыся гэтага пералому ў напрамку глыбінага, засяроджанага, ідэйнага і эмацыянальнага пранікнення ў сучаснае жыццё, каб дасягнуць вялікай мэты, да якой заклікае партыя: стварэнне буйных у ідэйных і мастацкіх адносін твораў, вартых таго, каб быць названымі нашай сацыялістычнай класікай.

Калі гаварыць аб тэматычнай скіраванасці, нельга не сказаць,

прыкметна большай мастацкай глыбіняю абмадэўваюцца чалавечыя характары ў прозе; больш рашуча стала паглыбляцца ў канфліктныя сітуацыі драматургія і г. д.

Каб падмацаваць гэтыя думкі, неабходна прыгадаць творы, якія заслужана сталі прадметам дыскусій і абмеркаванняў у нашай літаратурнай крытыцы, — такія, як раман Паўла Вежынава «Ноччу з белымі коньмі», «Дом з прыступкамі чырвонага дрэва» Андрэя Гуляшкі, «Рака» Дзіка Фучалжыева, «Дзень неярліваасці» Уладзіміра Зарава, «Успаміны пра ковей» Пардана Радзічкава... Кніга Тончы Жэчыва «Балгарскі Вялікдзень», гумарыстычная апавесць «Суламанш» Петара Незнакомава, гумарыстычны раман Мірона Іванова «Жыві як іншы і будзь бласлаўлены», апавяданні Любена Петкава «Зямля па ста ўзгорках»... Зборнікі паэзіі Любаміра Леўчава, Бажыдара Бажылава, Івана Давыдкава, Уладзіміра Голева, Нікалая Зідарава, Анастаса Стаянава, Маркі Ганчыва, Дзімітра Стэфанава, Станкі Панчывай, Ліліяны Стэфанавай, Івана Ніколава і інш. У дзіцячай літаратуры: кнігі Асена Босева, Георгія Струмскага, Дзімітра Гулева і інш.

Многія з гэтых твораў атрымалі прызнанне і ўзнагароды, як, напрыклад, раман Андрэя Гуляшкі, Уладзіміра Зарава, вершы Маркі Ганчыва і інш. А раман Паўла Вежынава атрымаў Дзімітраўскую прэмію — самую высокую літаратурную ўзнагароду нашай краіны.

Зразумела, справаздача па такіх кантрактах ніколі не можа быць дакладнай і вычэрпнай, бо гэта іспытаны і рухомы працэс, які развіваецца ў межах пэўнага тэрміну.

Частка аўтараў і зараз працягвае працаваць над сваімі

ваздычным дакладзе Цэнтральнага камітэта, з якім выступіў таварыш Тодар Жыўкаў, гаворыцца шмат слушнага аб авалоданні майстэрствам слова, аб павышэнні ідэйнага і партыйнага скіраванасці твораў... У прыватнасці тав. Тодар Жыўкаў адзначыў як станоўчы той факт, што партыйныя і дзяржаўныя органы акруг аказваюць сур'ёзную дапамогу пісьменнікам у наладжванні сувязі з жыццём. Гэта новая з'ява ў нашай рэчаіснасці, якая сведчыць аб глыбокай зацікаўленасці нашага грамадства ў тым, каб больш з'яўлялася твораў на сучасную тэму...

Калі зыходзіць з указанняў таварыша Тодара Жыўкава і з тых задач, якія паставіў Адзінаццаты з'езд перад творчай інтэлігенцыяй, у тым ліку і перад намі, пісьменнікамі, станоўца відавочным, што барацьба за яшчэ больш глыбокае і ўсебаковае авалоданне сучаснай тэмай паўстае як задача нумар адзін на ўсёй дзейнасці саюза і ў творчасці кожнага з нас наасобку.

Неабходна, значыцца, намяціць новыя арганізацыйныя меры для ўмацавання сувязі пісьменнікаў з жыццём народа...

У сувязі з рашэннямі Адзінаццатага з'езда партыі кіраўніцтва саюза распрацавала спецыяльны разгорнуты план мерапрыемстваў. І на першым месцы ў ім паставілі пытанні, якія маюць на мэце і надалей стымуляваць сучасную тэму, узяць на яшчэ больш высокі ідэйна-мастацкі ўзровень нашу сучасную сацыялістычную літаратуру. Мы зробім усё магчымае для таго, каб заклік партыі быў выкананы з гонарам.

З балгарскай пераклад Ул. АНІСКОЎІЧ.
(Часопіс «Плэмь», № 7, 1976 г.).

АДЗІНАЯ МЭТА — І КЛОПАТ АДЗІН

(Знаходжанне групы балгарскіх пісьменнікаў у Беларусі).

Учора савецкія людзі разам з братнімі балгарскімі народамі адзначылі нацыянальнае свята Балгарыі — Дзень свабоды, 32-ю гадавіну сацыялістычнай рэвалюцыі.

Напярэдадні гэтай знамянальнай даты ў нашу рэспубліку прыйшла дэлегацыя балгарскіх пісьменнікаў. У складзе яе — выдатны празаік, Герой Сацыялістычнай Працы, лаўрэат Дзімітраўскай прэміі, народны дзеяч культуры, намеснік старшыні праўлення Саюза балгарскіх пісьменнікаў Камен Калчаў; заслужаны дзеяч культуры Балгарыі, выдатны прадстаўнік сатырычнага цэха Петар Незнакомаў і вядомы паэт і празаік Стэфан Паптанеў. Яны прыехалі, ажыццяўляючы пагадненне паміж саюзамі пісьменнікаў нашых краін аб далейшым развіцці і паглыбленні ўзаемных кантактаў і сувязей братніх літаратур. І проста як шчырыя і адданыя сябры — каб бліжэй пазнаёміцца з нашым жыццём, абмяняцца думкамі і вопытам з братамі па творчасці.

Госці наведвалі выдатны мясціны горада-героя Мінска, пабывалі ў ДOME-музеі і з'ездзе РСДРП, літаратурных музеяў Янкі Купалы і Януба Коласа, наведвалі радзіму Купалы Вяжынку, мемарыяльны комплекс «Хатынь».

7 верасня ў ДOME літаратуры адбылася гутарка гасцей з беларускімі пісьменнікамі, у якой прынялі ўдзел старшыня праўлення СП БССР Максім Танн, першы сакратар праўлення Іван Шамякін, сакратары Анатоль Вяцінскі, Барыс Сачанка і Іван Чыгрынаў, сакратар па арганізацыйных пытаннях Уладзімір Ліпскі, загадчык сектара літаратуры аддзела культуры ЦК КПБ А. П. Кудравец, паэты і празаікі, пераладчыні твораў балгарскіх пісьменнікаў Геннадзь Бурдзінін, Ніл Гілевіч, Алесь Гардзінін, Васіль Зуевіч, Пятрусь Махалы, Ванькарам Нікіфаровіч, Алесь Рязаню і іншыя.

І Шамякін пазнаёміў гасцей з Балгарыя са стрытурай Саюза пісьменнікаў БССР, з выдавецкай базай, расказаў аб

— Чаму ж не пайсці ўсім?—здзі-
вілася настаўніца.

А сэрца ў яе здрыганулася — на
яе ва ўпор пазіралі карыя вільготныя
вочы дзяўчынкі.

— Сярод нас ёсць вучань, дзед
якога быў жандарам. Ён забіваў ма-
ленькіх ястрэбінцаў. Мы не хацелі б
апаганіць...

— Хто табе гэта сказаў? — абар-
вала яна Цінчу.

— Так гавораць...

— Няпраўда! — вельмі строга ска-
зала настаўніца і развяла рукамі, ні-
бы абараняючы кагосьці.

А тое, што гаварыла Цінча, была
праўда. Калі яшчэ ў першым класе

га, хто без дазволу хацеў бы ўвайсці
ў дом-музей...

— Не толькі ад свайго імя, але
і ад імя ўсяго савета атрада прашу
вас не пускаць сюды таго, чый дзед
страляў у ястрэбінцаў. Мы даўно так
вырашылі. Толькі мы не ведаем
яшчэ, хто ён, той, у каго дзед быў
жандарам.

— І я не ведаю, Цінча, — сказала
настаўніца і паправіла валасы, што
спадалі на лоб дзяўчынкі. — Калі
праўду табе сказаць, мяне гэта не
цікавіць. Былы жандар атрымаў па

другія напавіялі тэрмасы вадой калі
калонкі, некаторыя гулялі ў квача,
нібы на вялікім перапынку. Яны бе-
галі вакол калонкі і набліжались ўжо
да клумбаў з кветкамі. Настаўніца
хацела крыкнуць ім, сказаць, каб
яны супакоіліся, а то яна не возьме
іх на экскурсію па Чарнаморскім уз-
бярэжжы, як раптам заўважыла ся-
род іх таго хлопчыка, які не насіў
прозвішча свайго дзеда. Ён ганяўся
за вучнямі, нібы на школьным двары,
яны ўжо былі каля самых кветак.
Настаўніца крыкнула ім, што час
ужо ўваходзіць у музей, але яны не
чулі. Тады яна пайшла да іх, выра-
шыўшы яшчэ тут выключыць каго-
небудзь з паездкі на Чорнае мора.

— Я вам пакажу!

З ценю акацыі выйшаў вартаўнік,
пагрозліва махаючы кіем. Вучні ўба-
чылі яго, на імгненне спыніліся. А
потым разбегліся ва ўсе бакі: хай
дагоніць, хто зможа! Вартаўнік па-
мкнуўся было падкіраць свае вусы,
якіх не існавала, а потым пачаў мар-
мытаць сабе пад нос... «Ну і вучні
пайшлі цяпер, і чаму іх вучаць у
школе? Хіба для гэтага тут пасаджа-
ны кветкі — каб бегаць па іх? І таб-
лічку павалілі...»

Ён меў усе падставы так незадаво-
лена мармытаць, бо адзін з хлопчы-
каў, калі бег, якраз паваліў таблічку
за надпісам: «Беражыце кветкі».
Настаўніца, раззлаваная, падыходзі-
ла да вучняў, але калі трэба было
прымаць рашэнне, каго выключыць
з паездкі на Чорнае мора, яна спыні-
лася ў нерашучасці. І не стала рабіць
заўвагу таму, хто паваліў таблічку.
Быццам бы не заўважыла яго. Яна
падышла да вучня, які не насіў ні
імя, ні прозвішча свайго дзеда. І
яшчэ здаля пачала строга гаварыць
яму, што ён дрэнна сябе паводзіць,
бегае, хіба не чуў, што трэба ўжо
заходзіць у музей! «Гэта вам не
школьны двор! Хіба можна так? Ве-
даеш, што гэта такое...»

Вучань пазіраў на яе, шчокі яго
пачырванелі. Спрабаваў сказаць неш-
та, аднак настаўніца не слухала яго
і працягвала рабіць яму вымову.
Але нехта крапуў яе за руку. Гэта
быў другі вучань, той, хто паваліў
таблічку.

— Ён не вінаваты, прабачце. Не
трэба ляца на яго. Гэта я паваліў
таблічку, — сказаў ён.

— Хто табе сказаў, што я лаю-
ся? — павярнулася да вучня яна. —
Я толькі...

Яна замоўкла, так і не сказаўшы,
другія словы. Забыла выключыць
хлопчыка, якому рабіла вымову, з
экскурсіі на Чарнаморскае ўзбяр-
эжжа.

І ні разу не вымавіла яго імя.

Пераклад з балгарскай
Ванкарам ШКІФАРОВІЧ.

Стэфан ПАПТОНЕЎ

БЕРАЖЫЦЕ КВЕТКІ

А П А В Я Д А Н Н Е

— Таблічка, даволі паблелая, уся ў
пыле, была ўваткнута блізка каля да-
рогі, але тое, што напісана на ёй,
бачна было добра. Настаўніца заўва-
жыла надпіс і азірнула, каб папярэ-
дзіць вучняў, якія расцягнуліся
ўздоўж дарогі, а некаторыя, яшчэ
толькі выходзілі з аўтобуса... Кветкі,
таксама запыленыя, быццам бы ківа-
лі галовамі ад стомы. У гэтай летняй
гарачыні іх можна было б і не заўва-
жыць, каб не таблічка з надпісам:
«Беражыце кветкі!»

І вартаўнік быў тут, з зялёнай па-
вязкай на рукаве, пакылы, маўклівы
і строгі мужчына, але без вялікіх па-
грозлівых вусоў. Ён трымаў вялікі
кі, на які проста абапіраўся.

Перад імі ўзвышаўся двухпавярхо-
вы дом, у які яны павінны былі неў-
забаве ўвайсці. Яны ўжо ўяўлялі
сябе ў музейнай цішыні, у якой нібы-
та чуліся крокі жандараў, пекат іх
падкаваных ботаў, абрывістыя словы
каманд, стрэлы вінтовак і голас Стой-
ны, сямігадовага хлопчыка: «Дзядзь-
ка, не забівайце мяне, я малы!». Яны
чыталі і абмяркоўвалі ў класе кнігі,
напісаныя пра маленькіх герояў з
Ястрэбіна, ведалі іх імёны — Цэнка,
Цвятанка, Дзімітрынка, Іван, Надзея,
а таксама і гэты сямігадовы Стойна...
Настаўніца вырашыла, што яны не
толькі могуць прачытаць усё, што
напісалі пра маленькіх герояў, але і
наведць музей у самім Ястрэбіне.
На карце сяло здавалася далёка, але
аўтобусам ад Дуная дагэтуль яны
ехалі ўсяго некалькі гадзін. Пакуль
уладкаваліся на сядзеннях, пакуль
праспявалі некалькі песень, выпілі
шчыра з тэрмасаў, — паказалася Ястрэ-
біна.

Настаўніца пляснула ў далоні, каб
усе падышлі да яе: трэба разам увай-
сці ў двухпавярховы дом-музей. Яна
раней папярэдзіла ўсіх: трэба быць
уважлівымі, не расцягвацца, трымаць
калектыву.

Яны ўжо амаль усе сабраліся ва-
кол яе і ўжо былі гатовы ўзіцца па
лесвіцы, як нечакана заўпарцілася
Цінча. Яна адвяла настаўніцу крыху
ўбок і запытала:

— Скажыце, калі ласка, ці ўсе
мы пойдзем у дом-музей?

настаўніца знаёмілася з гэтымі вуч-
нямі, у аддзеле народнай асветы яе
папярэдзілі, каб яна звярнула ўвагу
на аднаго хлопчыка. Яна вельмі бая-
лася, што калі дзеці пра ўсё даве-
даюцца, яны могуць пакінуцца на
хлопчыка і бацьку яго. А потым бу-
дуць ненавідзець яго. І не так страш-
на, што яго наб'юць, хлопчыкі заў-
сёды задзірыстыя... А вось калі пач-
нуць яго ненавідзець...

— Дзед аднаго з нас, — гаварыла
са слязамі на вачах Цінча, — страліў
у малых ястрэбінцаў, забіў Цэнку і
Цвятанку, а таксама сямігадовага
Стойну. Мы не хацелі б увайсці ў
дом-музей і апаганіць яго.

Настаўніца зноў уздрыгнула. Ад-
куль з'явілася ў дзяўчынкі гэтае сло-
ва: «апаганіць»? І яна зноў схлусіла,
сказаўшы, што сярод вучняў няма
такога, чый дзед страляў у ястрэбін-
цаў. Яна ведала, што хлопчык не по-
сціць прозвішча свайго дзеда, таму
што разам з былым жандарам было
расстрэляна і яго прозвішча. Бацька
вучня таксама не насіў таго про-
звішча.

Хлопчык, які і яго бацька, інжынер
па прафесіі, паказваў схільнасць да
матэматыкі. Спачатку ён паводзіў
сябе ціха і сціпла, відаць, таксама
баяўся, каб вучні не даведаліся, чый
ён унук. Ён стаў убаку, не бегаў і
не прымаў удзелу ў агульнай вал-
тузні на вялікіх перапынках. А по-
тым і ён пачаў бегаць разам з усімі,
прымаў удзел у бойках, і неаднойчы
настаўніца бачыла, што ў яго адар-
ваўся гузік і што ў яго расчырване-
лы твар.

Цінча стаяла на лесвіцы, быццам
падрыхтаваўшыся не пусціць кожна-

заслугах, ёсць прысуд народнага су-
да. У чым вінаваты... — І яна ледзь-
ве не вымавіла імя таго вучня. За-
маўчала, а потым усміхнулася. Дзіў-
чыя вочы, поўныя слёз... Як можна
хлусіць ім? Але так трэба. Няхай у
гэтых вачах блішчаць слёзы, і ніколі
не заблішчыць нянавісці!

— У вас, дзеці, усё яшчэ напера-
дзе, вам трэба будзе ствараць і но-
выя дамы-музеі. Вы нарадзіліся ў ін-
шы час. — За акулараў на дзяў-
чынку пазіралі стомленыя вочы стар-
рой настаўніцы. — Чаго больш ў жы-
цці, Цінча? Любі альбо нянавісці?
Магчыма, нянавісці — мы гэта добра
ведаем. А што будзе далей? Толькі
ад вас залежыць, што будзе далей,
Цінча...

— А ад вас хіба не залежыць? —
спытала Цінча, не зусім зразумеўшы,
пра што гаворыць настаўніца.

Вядома, Цінча яшчэ маленькая,
але хутка вырасце. І ўвесь савет атра-
да хутка вырасце і можа вырашыць
усё іначай... Ды і ўвесь чацвёрты «А»
клас — дзеці растуць і стаюць хутка.

На другім паверсе на лесвічнай
пляцоўцы з'явілася экскурсавод, ма-
ладая дзяўчына ў кароткай спадыч-
цы і з размаляванымі бровамі. Яна
запрашла вучняў: — «Хутчэй, хут-
чэй, каб не траціць марна час». Але
ўваходзіць сюды трэба ўсёй групай,
а не тады, калі хто захоча, таму што
так лепш успрымаць усю экспазіцыю,
ды і раскажаць лягчэй.

Настаўніца павярнулася, каб па-
клікаць вучняў, але ўбачыла, што
тут, каля лесвіцы яны стаяць толькі
ўдваіх з Цінчай. А астатнія вучні раз-
бегліся зноў хто куды: адны сядзелі
ў ценю пад акацыямі каля дарогі,

творчых і гаспадарчых спра-
вах саюза, не хаваючы тых
праблем, што хваляюць белару-
скіх пісьменнікаў.

Кіраўнік дэлегацыі балгар-
скіх пісьменнікаў К. Калчаў
падыяўся вопытам работы па
вырашэнню тэмы сучаснасці ў
балгарскай літаратуры. Яго
паведамленне выклікала жы-
вую цікавасць беларускіх ка-
лег.

Н. Гілевіч расказаў гасцям
пра выданні ў Беларусі і па-
пулярнасцю сярод беларускіх
чытачоў твораў балгарскай лі-
таратуры. Ужо не менш як
дзвесце балгарскіх аўтараў пра-
гучала на беларускай мове,
кожны год у нас выходзіць
яна-небудзь балгарская кніга,
паведаміў ён і падірсліў, што
гэта — не мяжа, мы будзем на-
магацца выдаваць пераклады з
балгарскай мовы яшчэ больш.

Восьмага верасня гасці з
братняй Балгарыі былі прыня-
ты ў беларускім Таварыстве
дружбы і культурных сувязей
з зарубажнымі краінамі, дзе
мелі цікавую гутарку з яго кі-
раўнікамі.

У гэты ж дзень у Мінскім
Дома літаратара адбыўся вечар

дружбы літаратур, які вёў сан-
ратар праўлення СП БССР
А. Вярцінскі.

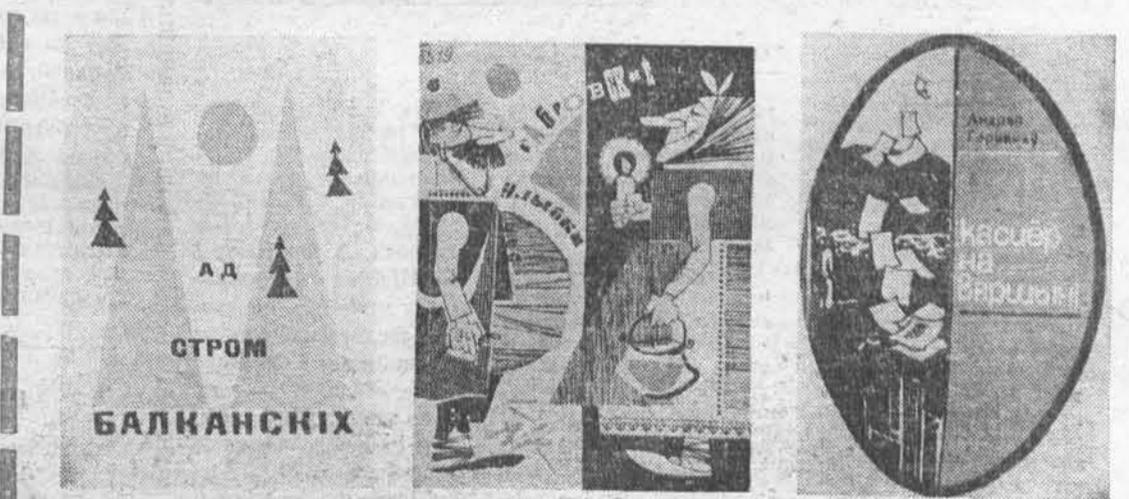
У прэзідыуме — К. Калчаў,
П. Незнакомаў, С. Паптоней,
народныя паэты Беларусі
М. Танкі П. Панчанка, М. Алк-
сееў, Г. Бураўкін, Н. Гілевіч,
В. Зуёнак, П. Макаль, В. Нікі-
фаровіч, Б. Сачанка, І. Чыг-
рынаў, загадчык сектара літа-
ратуры аддзела культуры ЦК
КПБ А. П. Кудравец; заслужа-
ная артыстка рэспублікі
Р. Маленчанка, артысты М. Ка-
зінін, А. Калыда і А. Уладзімір-
скі, якія чыталі творы гасцей у
перакладзе на беларускую мо-
ву.

Шчыра і пранікнёна гаварылі
аб творчасці гасцей, аб са-
вечна-балгарскай дружбе, чы-
талі новыя творы, прысвечы-
ныя ёй, свае пераклады бал-
гарскіх аўтараў многія белару-
скія пісьменнікі.

Сардэчна сустраціў шматлі-
кімі прысутнымі, выступілі
госці — К. Калчаў, С. Пап-
тоней і П. Незнакомаў.

Вечар выліся ў вялікае свя-
та дружбы братніх народаў.

Уладзімір АНІСКОВІЧ.

Творчасць балгарскіх пісьменнікаў карыстаецца вялікай папулярнасцю ў беларускага чытача. Змя-
шчам вопыткі некаторых кніг, якія ў розныя гады выйшлі ў рэспубліканскіх выдавецтвах: анта-
логія сучаснай балгарскай паэзіі «Ад стром балканскіх» (пераклад і прадмова Н. Гілевіча, мастак
Б. Забораў), зборнік «Габраўскія ўсмешкі» (пераклад В. Нікіфаровіча, мастак І. Бліх — і
Б. Забораў), выбраная лірыка А. Германова «Касцёр на вяршыні» (унладанне і прадмова
А. Вярцінскага, пераклад калектыву аўтараў, мастак Л. Лобан).

Уладзімір МАРУДАЎ

Уладзімір Марудаў нарадзіўся ў 1950 годзе ў гарадскім пасёлку Зэльва, на Гродзеншчыне. Скончыў Ленінградскае пажарна-тэхнічнае вучылішча Міністэрства ўнутраных спраў. Зараз жыве ў Віцебску, працуе на заводзе сантэхзагатоўак. Друкаваўся ў часопісе «Работніца і сялянна», газетах «Чырвоная змена», «Гродзенская правда», «Віцебскі рабочы».

ПАМЯЦЬ

Застыў салдат, схліўшы галаву,
Як напамін, агонь крывёй палае.
І стала болей на адну ўдаву
У зачараваным, сінявокім краі.

Стайць салдат, схліўшы галаву,
Чаромха квецень сыпле на пагоны.
Салдат тут слухаў не адну ўдаву,
І ўсе шапталі родныя імёны.

Цяпер шкадую я да болю,
Што тайнай я ахвяраваў:
Вясёлай, гаваркой таполі
І ветру гаманкому ў полі
Сваё каханне давяраў.

Цяпер у сне цябе маюю,
Як напамін, што ты — не сон.
Я ў полі ветрам ахвяраю,
Таполю слухаю старую,
Ды стрэча з імі — як палон.

ТРЫЯЛЕТ

Твае сашчэпленыя рукі
Спавілі шчырасцю душу.
Аб чым я толькі ні прашу
Твае сашчэпленыя рукі.
На сэрцы каменем нашу
Я іх у доўгі час разлукі.
Твае сашчэпленыя рукі
Спавілі шчырасцю душу.

Кастусь ЖУК

Кастусь Жук нарадзіўся ў 1954 годзе ў в. Затур'я на Нясвіжчыне. Скончыў школу, служыў у Савецкай Арміі. Зараз працуе наладчыкам на Мінскім трактарным заводзе, займаецца завочна на другім курсе філфака ВДУ імя У. І. Леніна.

БАЦЬКУ

А час бяжыць. Яго не спыніш.
Не падуладны ён мальбе.
І ўсё гусцей кладзецца іной
На скрыні цёмных табе.

Як узаралі лоб маршчыны
Плугамі месяцаў, гадоў...
Самотным крыкам жураўліным
Пратрубіць восень зноў і зноў.

І сцішыцца душа ад болю,
Агорне жаль, далёкі сум...
Надыдзе дзень — няўжо ніколі
Ты не наклепеш мне касу!

Гляджу, як кормяць на двары каня.
Хрумсціць трава салодка так і смачна.
Конь паглядае на дзяцей удзячна,
Зганяючы прывычна авадзя.

Траву падносяць хлопцы па чарзе.
Карміць каня — шчаслівая ўцеха.
І, здзіўлены дзіцячым звонкім смехам,
Стаў збоку бусел на адной назе...

Вы толькі уявіце — я жыву!
А навакол снарады рвуць паветра,
І рушацца вякі, зямныя негры,
І сыплецца труха на галаву...

Хто, памяць, папракне цябе і ў чым!
Нам не забыць часіны ліхалецця,
Бо сны бацькоў перадаюцца дзецям,
Як напамінак горкі аб былым.

А можа, і праз многа зім і лет
Майму ўнуку, праўнуку малому
Прысніцца тое, што жыццю аядома —
Пакінуты фашызмам дзікі след.

ТОЛЬКІ ШТО ВЫДАДЗЕНА

раскрываецца ўзаема- сувязь рашэння народнагаспадарчых задач з фарміраваннем у працаўнікоў маральных якасцей будаўнікоў камунізму.

Чытача зацікаваць і іншыя выданні гэтай серыі: Р. Платонава «Золотой фонд партыі», М. Дастанкі і Д. Дубінскага «Прозывный голос».

ПАД АДНОЙ ВОКЛАДКАЙ

«І ў хвост і ў грыву» — назва гэтага крыху незвычайнага зборніка, які выпускала выдавецтва «Мастацкая літара-

тура». Незвычайнага, бо ў ім пад адной вокладкай сабраны гумарыстычныя і сатырычныя творы чатырох аўтараў: М. Коўзкі, Э. Калядэнка, А. Палітыка і Д. Шостак «героямі» сваіх мініячур, гумарэсак, фельетонаў зрабілі падхалімаў, бюракратаў, лайдакоў — уеіх тых, хто перашкаджае нам спакойна жыць і працаваць.

Прыемна, што некаторыя творы ў свой час упершыню былі змешчаны на старонках «Літаратуры і мастацтва».

І ВОПЫТ, І АБАГУЛЬНЕННЕ

Зборнік І. Аграноўскага і Ул. Вялічкі «Обращение к сердцу» папоўніў серыю «3 вопыта ідэалагічнай работы» выдавецтва «Беларусь».

Аўтары расказваюць пра вопыт партыйных арганізацый Брэсцкай вобласці ў павышэнні эфектыўнасці ідэалагічнай работы. Нарысы, артыкулы напісаны на багатым фактычным матэрыяле. У іх паказана шматграннасць форм і сродкаў ідэйнага ўздзеяння на розныя катэгорыі насельніцтва,

прачытаўшы павярхоўна, похапкам «Хатынскую аповесць» А. Адамовіча, можна ўбачыць у ёй толькі яшчэ адну кнігу ў шэрагу іншых, яшчэ адно звычайнае звяно ў вялікім ланцугу твораў пра мінулую вайну. Але ж яе нельга, немагчыма чытаць похапкам, бо асобныя мясціны ўзрушаюць да болю ў сэрцы, кранаюць да самых глыбін душы.

Сапраўды, не кожны мастак асмеліцца супаставіць свой расказ з дакументамі — з рэальнымі ўспамінамі людзей, што пабывалі «на тым свеце», перажылі такія жахі, якія не магла б некалі прыдумаць самая злая фантазія. І аповесць не прайграе ад такога эксперыменту. Гэтыя

жа здацца «рыхлай», і экскурсы ў сучаснасць — «павярхоўнымі экскурсамі». А варта толькі даўмецца, што гэтыя «экскурсы», уся гісторыя наездкі ў Хатынь — «кампазіцыйная рамка», каб усё стала на свае месцы.

Такі кампазіцыйны прыём — не прыхамаць аўтара, не даніча літаратурнай мове. У дадзеным канкрэтным выпадку, пры гэтым мастацкім характары, які пастаўлены ў цэнтры падзей — ён вельмі арганічны для ўсёй мастацкай структуры аповесці.

Проста радуецца гэтаму смеламу эксперыменту, які А. Адамовіч (чалавек, што некалі адным з першых узяўся апускаць наша літаратуразнаўства з катурнаў адцягнена-абст-

МУЖНАСЦЬ ЧАЛАВЕЧАГА СЭРЦА

дакументы праліваюць яшчэ больш яркае і страшнае святло на трагічную карціну, намалёваную «бязлітасным» пяром пісьменніка.

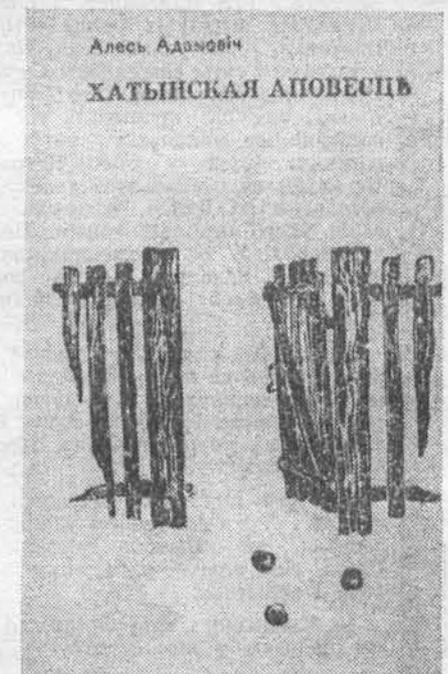
Ды ці толькі «напамінам», «перасцярогай», «рахункам з вайной» з'яўляецца гэта аповесць? Хоць у пэўным сэнсе гэта так. Варта ў сувязі з гэтым прывесці адкрыта-публіцыстычнае выказванне яе аўтара. «Без жорсткай памыці пра беларускія Хатыні свет, нават пасля Асвенцімаў і Бухенвальдаў, не можа лічыць, што ён ведае, што такое фашызм і чым маньжкі пагражалі (і пагражаюць) чалавецтву», — гаварыў А. Адамовіч у адным са сваіх інтэрв'ю.

Самы балючы жыццёвы матэрыял, пакладзены ў аснову кнігі (у якім бы жанры яна ні была напісана), можа пакінуць чытача раўнадупным, калі ў ёй не правіцца непаўторная аўтарская асоба. «Хатынскую аповесць» цяпер ўжо нельга чытаць па-за кантэкстам унікальнай па-сваёму трагізму кнігі «Я з вогненнай вёскі...», адным з аўтараў якой з'яўляецца А. Адамовіч і які прызнаецца, што цяпер «Хатынскую аповесць» ён напісаў бы іначай.

Шмат можна гаварыць пра ідэйны пафас аповесці, пра яе сацыяльныя гарызонты і філасофскі дыяназон, пра душэўны зарад і духоўны патэнцыял яе персанажаў. Сапраўды, відаць, дыспуты «рамантыка» Флэры Гайшуна і сучаснага скептыка, «кніжнага філосафа» аспіранта Бокія — не самае моцнае ў гэтай кнізе. Але як патрэбны нашай прозе такія старонкі, як нестасе ёй філасофскай маштабнасці і заглыбленасці, як патрэбны ёй і такія «адкрыты» філасофскі аўтарскі роздум.

Менавіта ў гэтай аповесці, лепшым сваім творы, А. Адамовіч з вялікай сілай правіў сябе як мастак. Іншаму крытыку, звыкламу да канонаў «рэальна-бытавой» прозы, і арыгінальная архітэктоніка аповесці мо-

рактнай «акадэмічнасці» да праблем сапраўды жыццёва важных, а нашу крытыку ўздымаў да ўзроўню сапраўднай навукі) ставіць і ў галіне мастацкай творчасці, і ў прозе Імненца быць на ўзроўні лепшых дасягненняў сучаснай сусветнай літаратуры.

Такія кнігі, як «Хатынская аповесць», будзяць у чалавеку чалавечасць, не даюць заснуць нашаму сумленню, «задаюць твая самыя пытанні, якія павінна задаваць яму яго ўласнае сумленне» (Г. Бакланаў). Трагічная гісторыя «вымаражанай душы» Касача і «відущага» сэрца сляпога Флэры Гайшуна памагае нам быць стойкімі ў жыццёвых нягодах, не траціць веру ў чалавечнасць, заклікае быць мужным кожнае сэрца чалавечасць.

Генадзь ШУПЕНЬКА.

ШТО ЧЫТАЦЬ ПРА «ХАТЫНСКУЮ АПОВЕСЦЬ» АЛЕСЯ АДАМОВІЧА

- Р. Бярозін. «Вечны агонь». «Літаратура і мастацтва», 1972 г., 10 лістапада.
- Г. Бакланаў. «День нынешний и день минувший». У кнізе «Літаратура и современность», зб. 12, М., 1973 г.
- І. Казлоў. «Неостывающая память». «Правда», 1974 г., 3 лютага.
- В. Палтаран. «На страже памяти». «Неман», 1974 г., № 4.
- В. Жыдліцкі. «Пафос правды и добра». Там жа.
- М. Мушынінкі. «Память». «Советская Белоруссия», 1973 г., 21 сакавіка.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» рытуе да выпуску новую інтулітаратурнаўца і крытыка А. Яскевіча «У свеце мастацкага твора», у якой цікавасць аўтара да ўнутранай будовы твора спалучаецца з імкненнем наблізіць літаратурную тэорыю да надзёнай пісьменніцкай практыкі.

Прапануем увазе чытачоў уступны раздзел новай працы А. Яскевіча.

му ўзаемапераўтварэнню, а іншы раз сінергія з-за паасобных уласцівасцей бывае проста немагчымай, можа не адбыцца. Прычым ступень супраціўлення зыходнага матэрыялу, зразумела, узрастае ад павелічэння састаўных частак. Колькі іх, розных структур—і сярод прыродных і сярод штучных—было вядома, стварэнне якіх менавіта з-за недастатковай канвергентнасці зыходнага матэрыялу спынілася на паўдарозе.

Уся складанасць у тым, наколькі ўзнікаючая з'ява дасканала па прыроднай «задуме», наколькі яна здольна спалучыць, пераўтварыць і зрабіць арганічнай часткай сваёй сістэмы гэтае рознае, іншароднае.

Што ж датычыцца літаратуры, то шчаслівай прыродай яе як эстэтычнай з'явы было якраз тое, што ў аснове яе,—адны напачатку, другія пазней, даразвішчыся,—леглі аж амаль не чатыры вялікія мастацкія стыхіі, ці вобразныя сілы, кожная з якіх у стане была сфарміраваць самастойнае мастацтва.

ванне росту і развіцця.

Такім чынам, літаратура з самага пачатку выбрала сабе форму, ідэнтычную формам жыцця, ці, прынамсі, больш за ўсё супаднуюю з праявамі, маніфестацыяй яго ў часе і зародкава—у прасторы.

Як зразумела, ужо класічная эстэтыка, літаратура, вонкавым афармленнем якой з'яўляецца слова, інакш і не магла існаваць як толькі ў форме мастацтва часавага, бо супастаўленне цела у прастору сутыкаецца тут з паслядоўнасцю гаворкі ў часе.

А. А. Патабня ў сваёй арыгінальнай тэорыі вобразнасці таксама шмат увагі ўдзяліў гэтай пытанню. «Усе віды славуковага паэтычнага і празаічнага выкладання,—пісаў ён,—зводзіцца да аднаго апаўднання, бо яно ператварае рад адначасовых прыкмет у рад паслядоўных успрыманняў у адлюстраванні руху зроку і думкі ад прадмета да прадмета».

Так, слова побач з дзеяннем (катэгорыі абелзве часавыя)—другая вялікая стыхія, якая

ленчыя сілы і выразаецца. Нездарма менавіта мастацкае слова з усіх відаў моўнага выказвання самае выразае, экспрэсіўнае, дзейснае.

І асабліва выгады ад гэтай сінергіі атрымлівае само мастацкае дзеянне. Слова, з'яўляючыся нейкім чынам адбіткам малюнкаў, вобразаў навакольнай рэчаіснасці, якой дае найменні, падае дзейню, стыхіі самай па сабе часовай, ужо і некаторыя прасторавыя якасці.

Так, мастацтвам толькі часавым літаратура доўга заставацца не магла. Бо час можа праяўляцца толькі ў непарыўным канцінууме з прасторай.

«Быццё па-за часам,— гаворыць Ф. Энгельс,— ёсць така ж найвялікшая бласкласна, як быццё па-за прастораю».

Іх раздзяленне, як гэта добра заўважыў В. І. Вярнадскі, узнікла не больш як толькі з-за навуковых патрэб, зроблена для лагічнай зручнасці.

Хоць усе мастацтвы, зыходзячы з іх відавчых магчымасцей, задуманы ці як прасторавыя (жывапіс, скульптура, архітэктура), ці—як музыка, літаратура—часавыя, аднак яны як паказвае гісторыя іх станаўлення, вельмі хутка пачынаюць ускосным шляхам развіваць і

шых эфектаў, што так пры-вабляюць мастакоў, калі ўдаецца пераадолець абмежаванасць прыроды, уласцівай таму ці іншаму віду мастацтва і прадоўжыць яго патэнцыі за кошт часавага ўздзеяння, калі гэта мастацтва прасторавое, або, наадварот, выхадом у прасторавыя, пластычныя магчымасці, калі гэта мастацтва часовае. Каштоўнасць новых адкрыццяў у межах ранейшай прыроды павялічваецца тым, што гэтыя другасныя магчымасці—ускосныя, скрытныя, сіла іх уздзеяння ў тым, што яны не бачныя, унутраныя, іх эфект цяжка разгадаць. А нішто так не ўражае, не палюць у мастацтве, як тое, што ўздзейнічае патаемна, застаючыся матэрыяльна неадчувальным, недасягальным, нябачным.

Заваўванне прасторавых, пластычных гонаў задача далёка не лёгкая, для гэтага мэты літаратуры даводзілася шматразова і, што называецца, «малекулярна» перабудоўваць сваю структуру ў напрамку гранічнай эканоміі сродкаў, неверагодна ўскладніць сваю будову. Насчыненне дзеяння (а зусім не пашырэнне памеру) вобразным, малюнкавым элементам давалася, можа, найбольш цяжка і пакутліва. Менавіта тут было знойдзена поле бітвы за павелічэнне як выяўленчай, так і даследчай ёмістасці вобраза. Аднак аддаючы належнае знаходкам літаратурнай практыкі на шляху павелічэння яе магчымасцей, не будзем забываць, што менавіта дзякуючы сваёй адпрыроднай якасці—разгорнутаму ў часе дзеянню—літаратура знайшла гранічна блізкія жыццю і максімальна даходлівыя чытачу формы.

Да дзеяння, як максімальна набліжанай да жыцця, разгорнутай у часе мастацкай рэальнасці, да слова, якое з'яўляецца ўжо само па сабе вялікасным мазаічным вобразам свету, і да апасродкавана развітага прасторавога элемента (малюнка, пластыкі) у структуры літаратурнага твора ўлілася і яшчэ адна надзвычай феноменальная стыхія—рытм.

Так, утвораная на аснове многіх дастаткова арыгінальных прыродных стыхія, якія ў сваім напружаным спалучэнні склалі надзвычай жыццядзейсную, з багатымі магчымасцямі для развіцця структуру літаратуры, належачы фактычна да мастацтваў простых, на мery складанага слайго станаўлення заняла з часам пазіцыю аднаго з самых універсальных родаў у свеце мастацтваў.

Аб невычэрпных магчымасцях літаратурнага вобраза В. Р. Бялінскі ў свой час пісаў: «Паэзія выяўляецца ў поўным чалавечым слове, якое ёсць і гук, і малюнак, і пэўнае, выразна выказанае ўяўленне. Таму паэзія заключае ў сабе ўсе элементы іншых мастацтваў, як бы крыстаецца раптам і непалезьна ўсімі сродкамі, якія дадзены паасобку кожнаму з іншых мастацтваў».

Калі ў большасці мастацтваў зыходны матэрыял рэчыва адчувальны (нават у тэатры, кіно—гэта зусім рэальны чалавек, акцёр), то літаратура ўжо на ўзроўні самага пачатковага будаўнічага матэрыялу—слова—атрымлівае рэчыва ў значнай сваёй ступені і ідэальнае. Да таго ж, як мы мелі ўжо магчымасць пераканацца, сваю галоўную выяўленчую рэальнасць—малюнкi, вобразы, пластыку—літаратура атрымала ўскосна, апасродкавана (г. зн. таксама ў ідэальнай якасці), даразвішчыся ў напрамку прасторавых магчымасцей.

Усе гэтыя размежаванні і знешне як бы малзпрыкметныя шлоасны літаратурнай спецыфічнасці, на якія да самага апошняга часу звярталася малая ўвага, аказваюцца істотна важнымі для ацэнкі выяўленчых магчымасцей, якія можа прадставіць у распараджэнне мастака тое ці іншае мастацтва.

Алесь ЯСКЕВІЧ

ЧАТЫРЫ ВОБРАЗНЫЯ СТЫХІІ

Як вядома, у сваёй, як бы сказаць, адпрыроднай форме літаратура «задумана» як жыццёпадобнае дзеянне. Менавіта дзеянне, якое пераймае рух жыццёвай плыні, было першапачатковай маніфестацыяй літаратурнага вобраза. У старажытнасці, на пачатку ўзнікнення літаратурных жанраў, быў час, калі дзеянне так і лічылі галоўнай вобразнай мэтай.

«Паэты,—пісаў Арыстоцель,—выводзяць дзейных асоб не для таго, каб выявіць іх характары, але дзякуючы гэтым дзеянням яны захопліваюць і характары; такім чынам, дзеянне і фэбула складаюць мэту трагедыі, а мэта важней за ўсё. Акрамя таго, без дзеяння не магла б існаваць трагедыя, а без характараў магла б».

Узвзяць, няхай напачатку пакуль яшчэ даволі ўмоўны аналог жыцця ў яго дзеянні—гэта само па сабе было ўжо значным дасягненнем першапачатковай літаратурнай формы. Сёння, з вышні тых вобразна-пластычных магчымасцей, пры той гранічнай канцэнтрацыі вобразнай матэрыі на даволі абмежаванай плошчы твора, што дасягнула літаратура да нашага часу ў няспынным сваім развіцці, мы ўжо нярэдка схільны бываем наогул ігнараваць самую першапрыродную аснову твора—дзеянне, забываючы, што менавіта гэтай, разгорнутай у часе, рэальнасці літаратура ў першую чаргу абавязана многімі сваімі перавагамі. Дзякуючы дзеянню яна ў стане ахапіць чалавечае жыццё з усімі яго зменамі.

Магчымасці, заключаныя ў літаратурным дзеянні, з усяй вартасцю ацаніў яшчэ Лесінг.

«Паэт,—як зазначае ён,—бярэ, калі хоча, кожнае дзеянне ў самым яго пачатку і даводзіць яго, усяляк відазмяняючы, да канца. Кожнае з такіх відазмяненняў, якое ад жывапісна патрабавала б асобнага твора, каштуе паэту толькі аднаго штрыха».

У аснове дзеяння твора ляжыць заўсёды нейкая падзея, гэта адрэзак і адначасова ячэйка руху жыцця ў часе, менавіта праз дзеянне перадаецца адчу-

ўвядзі свае, можна сказаць, бязмезныя выяўленчыя магчымасці ў склад літаратурнага вобраза. Прычым, гэта таксама адна з пачатковых яго стыхія. Мастацкае слова, можна сказаць, «выйшла» з калыска мовы, набрала свае вобразныя сілы, пакуль не развілося ў паўнацэнную вобразную структуру, у найвялікшым вобразным свеце слова.

У выяўленчым сэнсе мова—найбагацейшая і, можа, найбольш гаямічная вобразная з'ява. Яна па-свойму таксама вобраз—дзівосны, мазаічны вобраз свету. Яна ўвабрала ў сябе, захаваўла як дзіўную памяць пакаленняў вынікі ўсёй велізарнай інтэлектуальнай дзейнасці і вопыту народа. Пра яе цудоўны і вялікісны вобразны свет вельмі добра сказана ў Аляксея Талстога:

«Ён (народ) назваў рэчы імёнамі і ўславіў усё, што бачыў і пра што думаў, і ўславіў сваю працу. І дрымуць свет, на які ён пакінуў дзівосную сечь слова, скарыўся яму, як забрытані коры, і стаў яго здабыткам».

Гэтыя вобразныя сілы ўліваюцца ў словы некалькімі рэчышчамі. З аднаго боку, праз абуджэнне прадметных значэнняў, праз сувязь з першапачатковым словам ўваходзіць у прыроду, у навакольную рэчаіснасць і ўбірае ў сябе ўсё багацце яе фарбаў, гукаў, малюнкаў і вобразаў; з другога боку, праз акустычна-пераймальныя, псіхафізічныя, матарныя моманты, якія выявілі ў слове навука, яно мае доступ да ўсяго багацця перажыванняў, настрояў, страхей і думак чалавека.

І ўжо на ўзроўні самай вонкавай рэальнасці—дзеяння і слова—мы становімся сведкамі ўзаемадзеяння, якаснага пераўтварэння і ад гэтага—памяжэння магчымасцей частак, якія склалі цэлае. Вобраз, заключаны ў слове, перажывае найвялікшыя змены ва ўлонні, у кантэксте дзеяння, тут слова перш за ўсё капрызніцца, як бы набрынае гэтай жыццёваасцю і ў адпаведнасці з задумай пераварочасца, перасэнсоўваецца мастаком, з-за чаго надзвычай узрастаюць яго ўяў-

У літаратурнага мастацтва—дзівосная гісторыя!

У яго тут, сярод усіх іншых родаў мастацтва аказалася, бадай, самае зручнае скрыжаванне. Яго дэяльна, напачатку як бы і не асабліва зайздросная ў параўнанні, скажам, з тэатрам альбо са скульптурай, жывапісам ці архітэктурай, што адразу даюць вонкавы, назіральны эфект, пазней, аднак, у выніку распрацоўкі сваіх багатых сумежжаў разраслася ў цэлы мастацкі кантынент, які не перастае і па сённяшні дзень адваўваць сабе ўсё новыя і новыя вобразныя прасторы.

Сваім багаццем нявычарпных яшчэ да канца магчымасцей, як і асаблівай пластычнасцю—і разнастайнасцю сваіх жанравых і стылявых форм, літаратура абавязана ў значнай ступені той акалічнасці, што ля яе калыска стаялі не адзін, а адразу некалькі «прадзіццельяў». А вядома ж, што з'ява тым багацей, чым большае кода зыходных элементаў яна змагла арганічна спалучыць у сабе, чым большая колькасць прыродных стыхіяў аддалі ёй сваю кроў, з аднаго боку, і чым больш працягам быў працэс яе станаўлення, развіцця яе ўнутранай структуры—з другога.

У апошні час навука, вывучаючы законы цэлага і частак, што паклалі яму пачатак, адкрыла з'яву, якую вучоныя частей за ўсё характарызуюць тэрмінам сінергія, альбо сінергізм (грэч.—сумеснае дзеянне некалькіх органаў альбо агентаў у адным напрамку).

Выяўляецца, што цэлае значна больш за суму частак, якія яго склалі. Ва ўнутраным працэсе, які сфарміраваў тую альбо іншую структуру, часткі, ці стыхіі, што леглі ў аснову, у выніку ўзаемадзеяння, арганічна пераўтварэння сваіх якасцей і часткова нават пырорды, узбуйняюць магчымасці цэлага не шляхам складання сваіх паасобных якасцей і патэнцыяў, а ў прамым сэнсе—памяжэннем іх.

Механізм гэтага «памяжэння», інакш сказаць, павялічэння дадатковых магчымасцей уяўляецца такім. Па-першае, уласцівыя асобна ўзатай частцы якасці не толькі выконваюць свае рэчывыя функцыі, сваю спецыфічную службу, але і «індуцыруюць» свой уплыў на іншыя часткі цэлага, павялічваючы, такім чынам патэнцыі адна другой. Гэта і ёсць тое «лішняе складаемае», дзякуючы якому цэлае больш за суму яго частак, што склалі яго.

Аднак працэсы, якія выяўляюцца ў выніку ўзаемадзеяння ў цэлым яго састаўных частак, нават больш нечаканыя і складаныя, чым можа здавацца на першы погляд.

Паміж уласцівасцямі частак, якія ўвайшлі ў цэлае, памячаецца бясконцае мноства дадатковых сувязей і ўзаемадзеянняў, на іх базе, урэшце, узнікае цэлая сістэма новых функцый, г. зн. новых магчымасцей, якіх не ведалі часткі, калі яны былі паасобку.

Але ўся справа якраз у тым, што часткі альбо прыродныя стыхіі, што з'явіліся прапогам для ўзнікаючай структуры, вельмі цяжка паддаюцца гэта-

Мінск, вуліца імя А. Грыбаедава.

Малюні Ул. СІВІРАКОВА.

КУЛЬТУРНАЯ спадчына беларускага народа вялікая і шматгранная. Адна з крыніц яе — народнае мастацтва. Прадметы хатняга ўжытку, прыгожаныя разбой па дрэву і мудрагелістым арнаментам, вопратка, дываны, посуд даюць нам узоры нацыянальнай мастацкай творчасці. Захоўваць і развіваць яе традыцыі — задача кожнага пакалення мастакоў. І, можа, менавіта таму, мы з сімпатыяй і пачуццём удзячнасці ставімся да маладых аўтараў, удзельнікаў рэспубліканскай выстаўкі «Малодосць краіны», якая экspanавалася ў Палацы мастацтваў сталіцы.

даўбешкай, мастаі ствараюць сіметрычныя, строгія па сілуэту аб'ёмы. Набор дэкаратыўных ваз М. Кляцкова або цудоўна выкананая серыя антрапаморфных сасудаў У. Угрыновіча, мастака, які ўважліва даследуе спецыфіку керамікі, яе тэхналогію, сведчаць аб жаданні выклікаць

чарнага круга. Т. Сакалова, А. Зіменка, У. Паражняк, Г. Крамко, Л. Талбузін спрабуюць адысці ад традыцыйных рашэнняў і ствараць новую форму.

Работы Т. Сакаловой, якія сталі ўпрыгожваннем выстаўкі, адпавядаюць сучасным

«невяўдэнчай» тэмы. Найтанчэйшыя аптычныя эфекты невялікага пано «Папулярная іхтыялогія», сучаснае гучанне «Напалма» — і іншыя работы дазваляюць гаварыць пра А. Зіменку, як пра аўтара са сваёй мастакоўскай канцэпцыяй.

Рамантычны, ігравы пачатак характэрны для дэкара-

прадставілі гомельскія керамісты В. Андрыйнаў, П. Фей, В. Фей, Э. Фокіна. У іх наглядзеца жаданне ствараць новую пластычную прастору пры дапамозе роспісу, але нізкая прафесіянальная культура і яе нязменная спадарожніца — бязлітасць значна зніжаюць вынік пошуку. Шчаслівым выключэннем з'яўляецца бадай дэкаратыўнае блюдо братаў Фей «Бэз», дзе арганічна спалучаецца рэльеф з паліваннем аднаўдэнчай глазурай.

У цікавым спалучэнні рэльефа і роспісу вырашаны набор насценных пластоў М. Байрачнага. Ён, як і А. Дзятлава, выпускнік БДТМІ гэтага года. І калі ў работах апошняй яшчэ адчуваецца налет «шкалярства», то М. Байрачны прадстае сур'езным, арыгінальным мастаком і толькі некаторы «густавы недахоп», ад якога ён, напэўна, пазбавіцца, перашкодзіў адбыцца дэбюту.

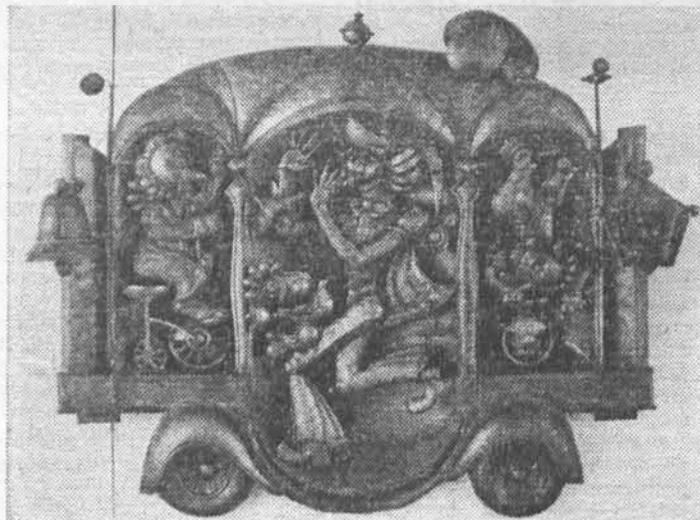
Разьба па дрэву прадстаўлена ўсяго дзвюма работамі. Тым не менш яна займае вельмі значнае месца. Асабліва вабач вобразнай характарыстыкай персанажаў, выдатным тэхнічным выкананнем пано Г. Даніловіча і В. Ісачанкі.

Творчасць мастакоў-прыкладнікоў, прадстаўленая на выстаўцы, дае магчымасць убачыць не толькі сённяшні дзень мастацтва, але і з аптымізмам зазірнуць у будучыню. Менавіта з аптымізмам, таму што поспехі ёсць, і мы маем права чакаць ад новага атрада беларускіх мастакоў яшчэ большых творчых удач. Для гэтага ёсць усе падставы.

Своеасаблівыя ра б о т ы

Ю. ВАСІЛЬЕУ.

ТОН ЗАДАЛА МОЛАДЗЬ

І. Курачыцкі. Цырк. (Рэльеф).

Дэкаратыўна - прыкладнае мастацтва ў агульным аб'ёме экспазіцыі займала значнае месца, і пра яго можна гаварыць, як пра састаўную частку агульнай панарамы выяўленчага мастацтва рэспублікі. Найбольш ярка была прадстаўлена кераміка. Успамінаюцца словы старэйшыны эстонскіх мастакоў Ф. Р. Кумы на абмеркаванні Другой усеагульнай выстаўкі керамікі ў Вільнюсе аб тым, што ў пэрадах беларускай керамікі адбываецца актыўнае «бражэнне» і ў бліжэйшы час можна чакаць нараджэння самабытнай, сапраўды нацыянальнай керамічнай школы. Здаецца, такі час надыйшоў. І важна, што тон задала моладзь.

У традыцыйным фармаце ўтварэнні, якое бярэ пачатак у бытавых рэчах, выкананых на ганчарным круге, працуюць У. Угрыновіч, А. Паддубны, М. Кляцкова, Ф. Шостак. Камбінуючы вытанчаны на круге аб'ёмы з ручной

цікавасць да гэтага старажытнага матэрыялу.

Лёгкасць і свабода ў абыходжанні з формай у наборы А. Паддубнага «Беларускія дудкі», нечаканае «прачытанне» традыцыйнай тэмы дазваляюць па-новаму паглядзець на ганчарнае рамяцтво.

Дэкаратыўная ваза «Ікар» Ф. Шостак — адна з самых тэхнічна складаных ганчарных работ выстаўкі. Спалучэнне шара, цыліндра, налінаў ствараюць выразны сілуэт, а мажорная гама глазуры цудоўна адпавядае яе пластыцы. Але калі ў ганчарнай пластыцы Ф. Шостак выступае як наватар, то ў яго насценных рэльефах прыкметны паўтор аднойчы знойдзенага пластычнага прыёму, які даўно асвоілі прыбалтыйскія керамісты.

Побач з мастакамі, вярнімі ганчарнаму кругу, на выстаўцы вылучалася група керамістаў, якія прадставілі работы ў свабодна мадэляраванай пластыцы, якая не залежыць ад восі вярчэння ган-

уяўленням аб форме. Пакрытыя эмаллю шамотныя аб'ёмы, якія напамінаюць прыродныя ўтварэнні, задавальваюць самым высокім патрабаванні знаўцаў. Хацелася б бачыць гэтыя і падобныя на іх рэчы ў асяроддзі сучаснай архітэктуры, а не на паліцы ў майстэрні аўтара.

Пошук адрознівае і пластыку Л. Талбузіна, дызайнера па адукацыі, які бачыць у кераміцы магчымасць эксперыментавання з формай. Яго «Пяючае воблака», напрыклад, стварае гратэскавы, парадаксальны вобраз.

Сярод маладых мастакоў мы сустрэлі імёны, ужо вядомыя па ўсесаюзных выстаўках, дзе яны дастойна прадстаўлялі нашу рэспубліку. Гэта, у першую чаргу, А. Зіменка, чые работы надоўга запамінаюцца. Набор сатырычных фігур «Злосныя каралі», упершыню паказаныя беларускаму глядачу пасля выставак у Рызе і Вільнюсе, і рэльефы з серыі «Духі добрыя», прасякнуты аптымізмам. А побач пластыка «Маналог», якая працягвае тэму «Дыялога», — філасофскае і нечаканае вырашэнне такой

тэма-прыкладнага раздзела гэтай выстаўкі. «Цырк» — чаканка І. Курачыцкага — хутчэй камбінаваны рэльеф, чым традыцыйнае выбіванне. Мастак дабіваецца выразнасці, ствараючы атмасферу, якая спадарожнічае цыркавому прадстаўленню. У рабоце У. Паражняка «Утаймавальнік» парадаксальная сітуацыя: утаймавальнік размяшчаецца ў пашчы льва. Шкада, што цікава вырашыўшы кампазіцыю, аўтар мала ўвагі надаў роспісу, з-за чаго работа прайграла.

Пано бабруйскага мастакоў М. Барысені і А. Концуба «Валачобнікі» — і зноў прадстаўленне. Вандруючыя акцёры лячэнага тэатра — батлейкі выкананы ў чаканды, а лялькі — у кераміцы. І хаця арганічнага спалучэння двух матэрыялаў не атрымалася, работа пакідае добрае ўражанне і дазваляе спадзявацца на поспехі ў нялёгкай справе сінтэзу.

Своеасаблівыя ра б о т ы

Ю. ВАСІЛЬЕУ.

Г. Даніловіч, В. Ісачанка. Дэкаратыўнае пано з серыі «Мудрыя дарадцы». (Разьба).

ХУТКІЯ крылы ў аэрафлота! Праз некалькі гадзін палёта ўзлёту з зялёнага поля Віцебскага аэрадрома пасажыры апынуліся на Далёкім Усходзе. На БАМе да іх звярнуліся з ветлівым беларускім:

Маладыя віцебскія мастакі стаялі ашаломенныя незвычайнай прыгажосцю краявіду. І тут успомнілі, што эцюднікі і альбомы ў іх — для справы. Алоўкі і пендзі забегалі па паперы... Мабыць, у жыцці Уладзіміра Напрэенкі, яго жонкі Валянціны Напрэенкі-Ляхо-

Мікалая Кедышкі. Там віруе працоўнае жыццё, уладарыць энтузіязм. Мы не бачылі сумных твараў. На маіх акварэлях адлюстраваны многія моманты з жыцця бамаўцаў. Вось пры дапамозе магутнай тэхнікі, мірных выбухаў ідзе пракладка вялізнага тунеля.

вадзіцеляў аўтамашын, пракладчыкаў тунеля, будаўнікоў мастоў і пуцэпходаў. Залацінка, як вядома, «сталіца» беларускіх будаўнікоў на БАМе. Прыемна было сустрэць землякоў. Адзін з іх Валянцін Пятровіч Усціновіч, раней працаваў на Полаччыне, цяпер — галоўны інжынер тунельнага атрада.

В. Напрэенка-Ляховіч на БАМе, у ваколіцах Залацінкі.

Будуюць БАМ беларускія хлопцы! Вялікае шчасце было пісаць іх партрэты.

Непадалёк ад новай Залацінкі ёсць невялікі населены пункт. Спрадвеку жывуць тут эвенкі-паліўнічыя, аленегадоўцы. Мы былі ў іх ў гасцях. Тут я напісала партрэт брыгадзіра аленегадоўцаў Нарыканава.

Уражанняў — шмат. Яны дапамогуць у далейшай творчай і педагогічнай рабоце.

Станіслаў Кампанічэнка, мастак Віцебскіх вытворчых мастацкіх майстэрняў:

— За сваё жыццё я пабываў шмат дзе. Працаваў марокам гандлёвага флоту СССР. Абышоў на судне вакол зямлі. І ўсё ж БАМ — адно з самых яркіх уражанняў...

На Амура-Якуцкай магістралі даехаў да Тынды. Стары тракт АЯМ — гэта ад Залацінкі 160 кіламетраў — надзвычай цяжкая магістраль. Усю дарогу павароты — улева, управа. Нельга ўявіць больш цяжкае і рызыкоўнае для вадзіцеля падарожжа, чым АЯМ. Асабліва зімой. Заносы на дарозе, лёд, мароз.

Абавязкова хачу адзначыць і такую дэталю: на БАМе вельмі паважаюць працу наогул і, у прыватнасці, працу мастакоў. Шафёр КРАЗа з вялікім задавальненнем знаёміў мяне з мясцінамі, дзе праезджалі, спыніўся, каб даць магчымасць зрабіць замалеўкі. Такія добрыя злыбасці характэрныя для ўсіх будаўнікоў БАМа.

Юрый Чарняк, мастак Віцебскіх вытворчых мастацкіх майстэрняў:

— Поездка віцебскіх мастакоў на БАМ была творчай. Але перад намі стаяла канкрэтная задача. Пасёлак Залацінка расце імкліва. Важна, каб і знешняе аблічча

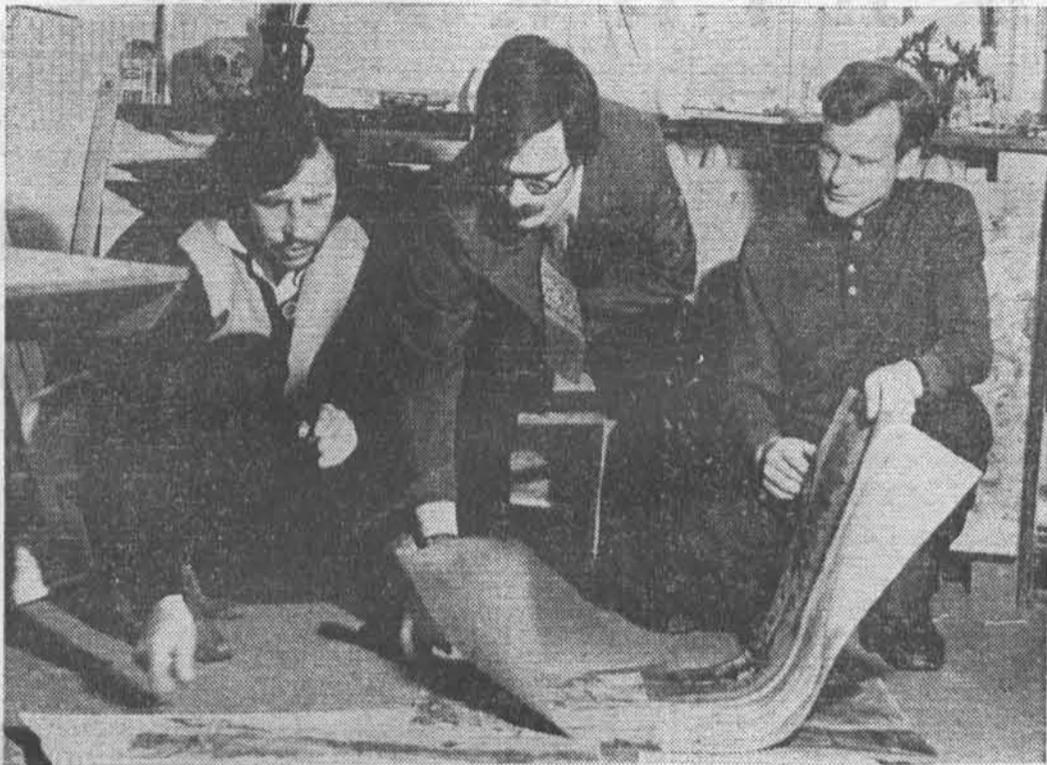
«сталіцы» беларускіх будаўнікоў БАМа адпавядала вялікім і прыгожым справам. Мастакі на грамадскіх пачатках аформілі пасёлак. Так, напрыклад, па эскізу Уладзіміра Напрэенкі ля галоўнага ўезду ў Залацінку ўзвялі ўказальнік. Дзве жалезабетонныя стэлы трымаюць на сабе сімвалічныя вялізныя рэйкі. Крыху ніжэй — подпіс «Усесаюзная ўдарная камсамольская будоўля». І вялікімі літарамі «Залацінка».

Мы аформілі ўсю наглядную агітацыю на Цэнтральнай плошчы Залацінкі. Для клуба пасёлка выканалі вялізнае тэматычнае пано «Даеш, БАМ!».

Прыемны падарунак падрыхтавалі і дзецям будаўнікоў. Звыш дзесятка роспісаў на тэмы рускіх і беларускіх народных казак выканалі для дзіцячага сада пасёлка.

Цяжка перадаць усе ўражання, што прывезлі з сабой з БАМа маладыя віцебскія мастакі. Яны яшчэ доўга будуць спадарожнічаць ім у рабочых, творчых буднях. Сапраўды, БАМ — будоўля, якая здольна напоўніць ветразі чалавечага натхнення — і мастака, і рабочага.

Арцём ПАЛОНСкі.

Мастакі С. Кампанічэнка, Ю. Чарняк і Ул. Напрэенка пасля вяртання з БАМа.

200 ЭЦЮДАЎ З БАМа

— Ці не змарыліся пасля дарогі?

І толькі раніцай, на самым святанні, яны ў поўнай меры адчулі, наколькі далёкая гэта творчая камандзіроўка.

Залацінка, пасёлак паміж Тындай і Беркакітам, сапраўды выглядаў залатой плямай сярод зялёных соснаў і шэраватых сопак. Многія домікі, утульныя, зручныя, пафарбаваныя ў жоўты колер, адлюстроўвалі сонечныя праменні. У дзіцячы садзік спыналіся юныя бамаўцы, якіх вялі таты і мамы. Недзе заракатаў рухавік магутнага КРАЗа. Раздаўся далёкі выбух — гэта пачалі працаваць пракладчыкі тунеля.

віч, Станіслава Кампанічэнка і Юрыя Чарняка будуць яшчэ не менш цікавыя падарожжы і творчыя камандзіроўкі. Але сёння, вось ужо каторы дзень пасля вяртання з БАМа, яны жывуць тымі ўражаннямі. Працуюць у сваіх майстэрнях, прыводзячы ў парадак багатую даніну незабыўнай паездкі — дзесяткі эцюдаў, замалевак, занатавак.

Уладзімір Напрэенка, член праўлення Віцебскай арганізацыі Саюза мастакоў ВССР:

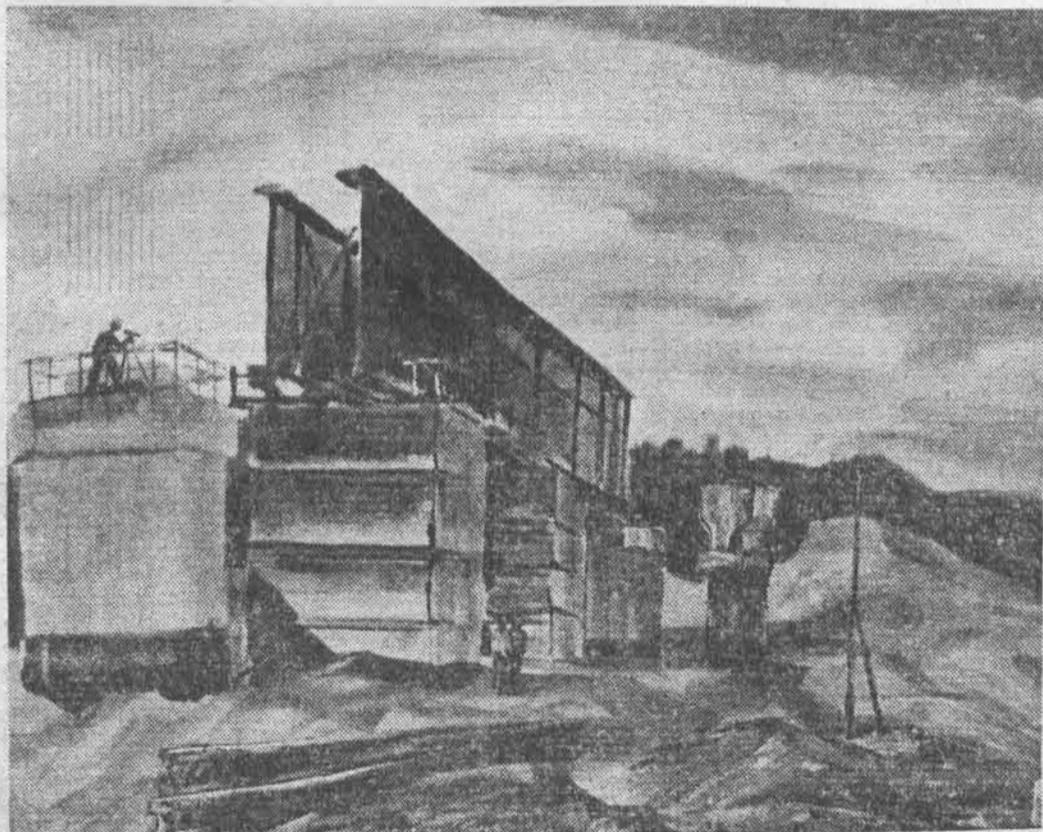
— Усе мы атрымалі незабыўныя ўражання ад БАМа, ад дзён, праведзеных сярод будаўнікоў Першага ўдарнага Беларускага атрада імя Героя Савецкага Саюза

1. 250 метраў яго даўжыня. Надзвычай цяжка адваўваць у тайгі, скалы, балотнітку дарогі. Але яна будзе пабудавана. Пісаў я і маляўнічыя ваколіцы Залацінкі. Мой эцюднік пабываў са мною і ля падножжа маўклівых сопак, і на ўзбярэжжах шумлівых рачулак, і побач з насыпам будучай дарогі.

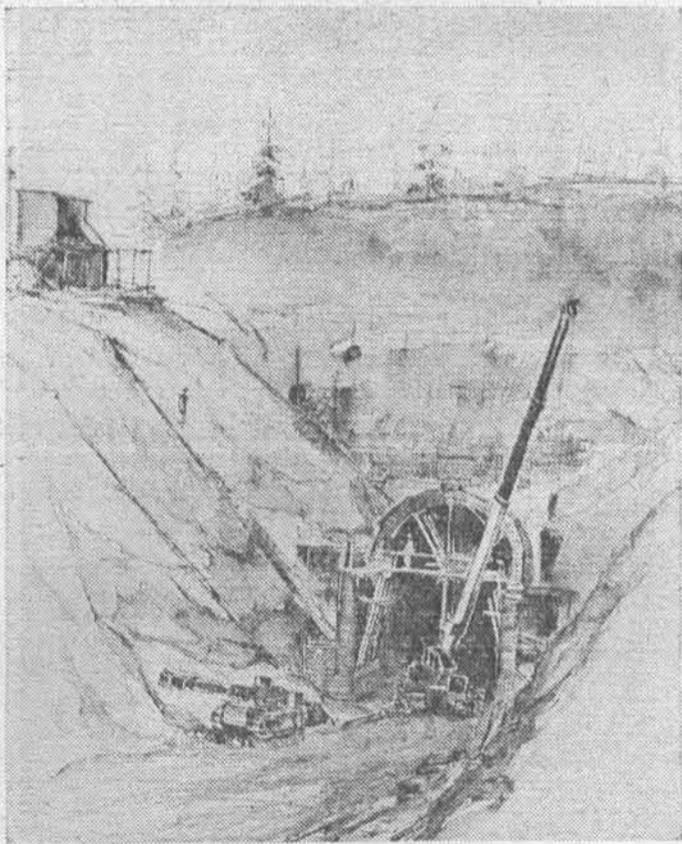
Зараз прыводжу ў сістэму вялікі матэрыял. Рыхтуюся, як і мае калегі, да справядачнай выстаўкі.

Валянціна Напрэенка-Ляховіч, член Саюза мастакоў ВССР:

— У Залацінцы я зрабіла больш як 20 эцюдаў і накідаў. Мяне цікавіла жыццё

Ул. Напрэенка. Мост праз рану Магот (акварэль).

С. Кампанічэнка. Тунель будуюцца (малюнак алоўнам).

Валерый РАЕЎСКИ:

«СЁННЯ ПАЧЫНАЕМ «ПАЎЛІНКАЙ»

Традыцыйнай «Паўлінкай» адкрываецца новы сезон у Беларускай дзяржаўнай ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы. Напярэдадні гэтага карэспандэнт штотыднёвіка «ЛІМ» сустрэўся з галоўным рэжысёрам тэатра Валерыем Мікалаевічам Раеўскім і папрасіў падзяліцца з чытачамі штотыднёвіка творчымі планами тэатра на новы сезон, расказаць аб асноўных асаблівасцях мінулага тэатральнага года.

— Асноўны змест мінулага тэатральнага сезона быў вызначаны гістарычнай вехай у жыцці ўсяго савецкага народа — XXV з'ездам КПСС. З вялікім натхненнем і творчай самааддачай працаваў увесь калектыў тэатра. І гэта датычыць не толькі спектакля, прысвечанага спецыяльна XXV з'езду КПСС, — «Працяг аднаго пасаджэння» па п'есе А. Гельмана, які паставіў вопытны рэжысёр В. Эрн. Да сваіх творчых удач тэатр адносіць і сатырычную камедыю А. Макаёнка «Святая прастата», якая ўздымае вострыя сучасныя праблемы, выкрывае ідэалогію ваяўнічага капіталізму.

Рэжысёр Малога тэатра Л. Хейфец здолеў даць цікавае прачытанне класічнай трагедыі «Навальніца» А. Астроўскага. У гэтым спектаклі добра правялі сябе дэбютантка Т. Пузіноўская і артыст Г. Гарбук. У спектаклі па п'есе венгерскага драматурга І. Эркеня «Гульня з конкай», пастаўленага Б. Эрным, новыя грані таленту выявілі артысты старэйшых пакаленняў З. Браварская, С. Станюта, П. Малчанаў, якія з тонкім псіхалагізмам раскрываюць характары сваіх герояў у межах складанага жанру «элегічнай камедыі».

Мы паказалі ўжо мінчанам некалькі разоў спектакль па п'есе М. Рошчына «Эша-

лон», пастаўлены мной разам з А. Андросікам. Ён складае як бы трыціх разам з «Апошнім шанцам» В. Быкава і «Трыбуналам» А. Макаёнка. Гэтыя творы ў розных аспектах і з розным пафасам аднаўляюць падзеі і вобразы герояў часоў барацьбы савецкага народа з фашысцкай наваляй. «Эшалон» мы імкнуліся вырашыць як па-акцёрску ансамблевы спектакль, бо гэтага вымагае асаблівасць перанаселенай персанажамі п'есы М. Рошчына.

На Усесаюнным фестывалі нямецкай драматургіі наш тэатр быў прадстаўлены адноўленым спектаклем па п'есе В. Брэхта «Што той салдат, што гэты». Работа купалаўцаў была адзначана сярод лепшых у краіне: тэатр атрымаў адну з першых прэмій.

Новы сезон падпарадкаваны асноўнай мэце — падрыхтоўцы дастойнай сустрэчы 60-годдзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Ужо зараз тэатр заклапочаны пошукамі п'есы. Мы марюем звярнуцца да класічнага твора беларускай савецкай драматургіі. Магчыма, зноў разгорнем старонкі творчасці К. Чорнага. Абяцае аддаць у наш тэатр новую п'есу І. Шамякіна Падтрымліваем сувязь з усімі актыўна працуючымі драматургамі Беларусі.

Тэатр будзе працягваць работу па выхоўванню маладых творчых кадраў. І ў гэтым нас натхняюць словы Л. І. Брэжнева, які гаварыў, што ўсіх радуе ўзрўненне ўваход у жыццё маладога пакалення нашай творчай інтэлігенцыі, а таленавіты твор літаратуры і мастацтва — гэта нацыянальны здабытак.

Купалаўцы гасцінна адчыняюць дзверы маладым драматургам, рэжысёрам, артыстам...

Як вядома, грамадскасць

цёпла сустрэла нядаўні дэбют у драматургіі паэта Яўгена Шабана. Спектаклі ў Брэсцкім тэатры імя Ленінскага камсамола Беларусі «Прад'явіце пропуск» і на сцэне Рэспубліканскага тэатра юнага глядача «Сніг снег». Наш калектыў зацікавіўся новай яго п'есай пад умоўнай назвай «Шрамы». Аўтар мае яшчэ адну прафесію — ён рэжысёр тэлебачання. Мабыць, гэта і вызначыла востры маральна-этычны канфлікт, які пакладзены ў сюжэтную аснову гэтай п'есы пра сучасную моладзь, і сапраўдную сцэнічнасць твора.

Паведамім чытачам і такі факт. Артысты Ленінградскага акадэмічнага тэатра Камедыі ў час леташніх гастрольных купалаўцаў у горадзе на Няве наведвалі спектаклі тэатра імя Янкі Купалы. Ім настолькі спадабаліся нашы «Характары», паводле В. Шукшына, што яны папрасілі перанесці спектакль на іх сцэну ў Ленінградзе. Я разам з мастаком В. Герлаванам прыступіў ужо да ажыццяўлення гэтай пастаноўкі. У сваю чаргу на сцэне купалаўцаў ленынградскі рэжысёр В. Голікаў ставіць спектакль па п'есе Р. Кушнэра «Удовін дом» — яркае тэатральнае відовішча, поўнае музыкі, спеваў, танцаў, у якім аднаўляецца паэтычны свет сучаснай рускай вёскі. З драматургіі народаў СССР мяркуюем паставіць новую п'есу малдаўскага драматурга І. Друцэ «Святая святых», патрыятычны твор, дзе апяваецца пачуццё любові да Радзімы як крыніцы высокіх маральных якасцей кожнага чалавека, яго духоўнай прыгажосці.

Заканчваецца папярэдняя праца над дыялогіяй У. Шэкспіра «Генрых IV». Ужо зроблена кампазіцыя па гістарычных хроніках.

Перакладае тэкст на беларускую мову паэт Р. Бардулін. Спадзяёмся, што новая сустрэча тэатра з творчасцю геніяльнага англійскага дра-

матурга эпохі Адраджэння дасць добры плён.

А сёння ўвечары: калі ласка, запрашаем на «Паўлінку»!

КІНО

19 сакавіка г. г. «ЛІМ» апублікаваў выказванні гледачоў і крытыка В. Небышында аб фільме «Воўчая зграя», зробленым паводле аповесці В. Быкава. З верасня гэтага года на старонках штотыднёвіка выступілі чытачы Л. Касьянова і М. Дубоўска, працягваючы гаворку пра экранізацыю літаратурных твораў.

Сёння артыкулам А. Мацкевіча газета заканчвае абмеркаванне праблем экранізацыі мастацкіх твораў, закранутых папярэднімі аў-

Ледзь толькі мастацкі фільм «Воўчая зграя» выйшаў на экраны, як адразу пасля першых сеансаў гледачы актыўна выказвалі свае думкі. Аўтару гэтых радкоў давялося гутарыць з удзельнікам Вялікай Айчыннай вайны, педагогам з Ваўкавыска, які знаходзіўся ў Мінску праездам, С. Бандарэнкам. Даслоўна ён сказаў так: «Васіля Быкава я асабіста ведаю больш як дваццаць гадоў, калі ён яшчэ працаваў карэктарам у «Гродзенскай праўдзе», пачынаў выдаваць свае першыя творы. Мы часта сустракаліся ў рэдакцыі, на пасаджэннях літаратурнага аб'яднання. Кожная яго аповесць ці апавяданне заўсёды было цікавай з'явай. Мы горача абмяркоўвалі, выказвалі свае думкі, заўвагі, але пры ўсім гэтым захапляліся талентам гэтага літаратара. Шмат часу прайшло... І вось я паглядаю фільм «Воўчая зграя» — яшчэ адну экранізацыю аповесці, цяпер ужо вядомага на ўсю краіну літаратара. На жаль, я глыбока расчараваўся ўбачаным. Надта ўжо вялікая дыстанцыя паміж кнігай і фільмам...»

Яшчэ Сяргей Аляксандравіч Бандарэнка (ён прадуе загадкава навукальнай часткі Ваўкавыскага педага-

гічнага вучылішча) сказаў і такое. На Гродзенчыне здымалася шмат беларускіх фільмаў, пачынаючы ад «Міколка-паравоза» і канчаючы «Доўгімі вёрстамі вайны», вялікая колькасць дакументальных і навукова-папулярных фільмаў. Гродзенчына здаўна з'яўляецца своеасаблівай здымачнай пляцоўкай. Усё гэта добра, зазначае мой субсяседак. Але хіба ж няма тут герояў для мастацкіх фільмаў? (дакументальныя здымаліся). Вось мы нядаўна адзначалі 100-годдзе з дня нараджэння Алаізы Пашкевіч (Цёткі), які цікавы лёс у гэтай пэўнасці! І які хвалючы фільм можна было б стварыць пра яе! Хочацца моцна папракнуць беларускіх кінематаграфістаў за такое ўпущэнне.

Слушныя заўвагі зрабіў педагог і па адрасу стваральнікаў «Воўчай зграі», і адносна не знятага дагэтуль фільма пра вядомую беларускую пэдагога-рэвалюцыянерку Цётку. Яе жыццё — гэта неўміручая кніга, якая заслугоўвае, мае права на экранізацыю.

Экранізацыю трэба разумець у больш шырокім плане. Прадметам яе можа быць не толькі літаратурны твор, але і лёс самога пісьменніка. За прыкладамі, як кажуць, далёка хадзіць не трэба. На студыі «Беларусь-фільм» у розныя гады былі зняты кінаарыскі аб творчым і жыццёвым шляху М. Лынькова, К. Крапівы, П. Броўкі, а яшчэ раней — Я. Купалы, Я. Коласа. Разам з тым іх творы таксама былі экранізаваны: «Паўлінка», «Пялюнь жаваранкі», «Хто смеецца апошнім», «Міколка-паравоз», «Першыя выпрабаванні»...

Тэндэнцыя перакладаць літаратуру на мову экрана — з'ява не новая. Яна пачалася амаль з нараджэння кінематографа, як новага, у той час не прызнаванага мастацтва. Бо «рухомыя фатаграфіі» лічыліся сродкам

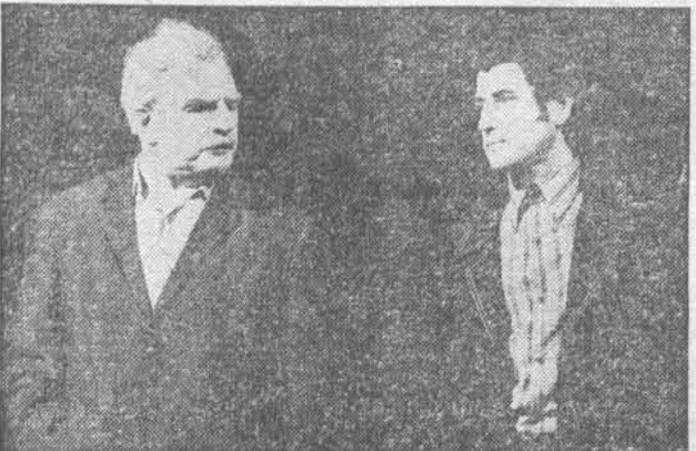
НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

Магілёўскі абласны драматычны тэатр паказаў прэм'ерны спектакль «Наследны прынц» па п'есе М. Матукоўскага і «За ўсё добрае — смерць» М. Ібрагімбенава. Першы з іх пастаўлены заслужаным артыстам БССР А. Раеўскім у дэкарацыях мастака В. Гараднякова. П'есу азербайджанскага пісьменніка, створаную, дарчы, аўтарам паводле аднайме іай аповесці, тэатр іграе ў рэжысуры Ю. Міроненкі, якому асіцыраваў артыст Ю. Кухаронак (сцэнаграфія М. Волахава).

На здымках — сцэны са спектакляў. У ролях Сліміна і Аляксей Русаноў народны артыст РСФСР М. Радзівоў і артыст Д. Хлапонін («Наследны прынц»). Артысты С. Шульга і Ю. Кухаронак у ролях Марата і Сабіра («За ўсё добрае — смерць»).

Фота А. ГОЛЬША.

КАЛІ МАЎЧАЦЬ ЦЫМБАЛЫ...

Гастрольная карта Дзяржаўнага народнага аркестра БССР імя народнага артыста СССР Іосіфа Жыновіча багатая на самыя далёкія маршруты; пазначаны на ёй і паездкі ў блізка ад Мінска мясціны. У часе сустрэч з новымі гледачамі, з новымі паселішчамі і гарадамі гучыць акрылена музыка, спяваюць цымбалы і лудкі, хвалюць сэрцы пранікнёныя мелодыі роднага краю і старонкі музычнай літаратуры братніх народаў.

Бываюць і хвіліны пішні. Калі артысты аркестра на-

ведваюць выдатныя помнікі гісторыі, калі ступаюць яны на зямлю, дзе была пралітая кроў змагароў за свабоду, незалежнасць і шчасце людзей, кроў салдат нашай Арміі-вызваліцельніцы, партызан, воінаў арміі сацыялістычнай садружнасці.

У сэрцы назаўсёды застаецца штосьці з уражанняў, якія ніколі не даюць спакою творчаму чалавеку, і вось то ў тым, то ў гэтым канцэртным нумары раптам адзавецца рэха захаплення харавым архітэктурам або ўзрушэнне, перажытае

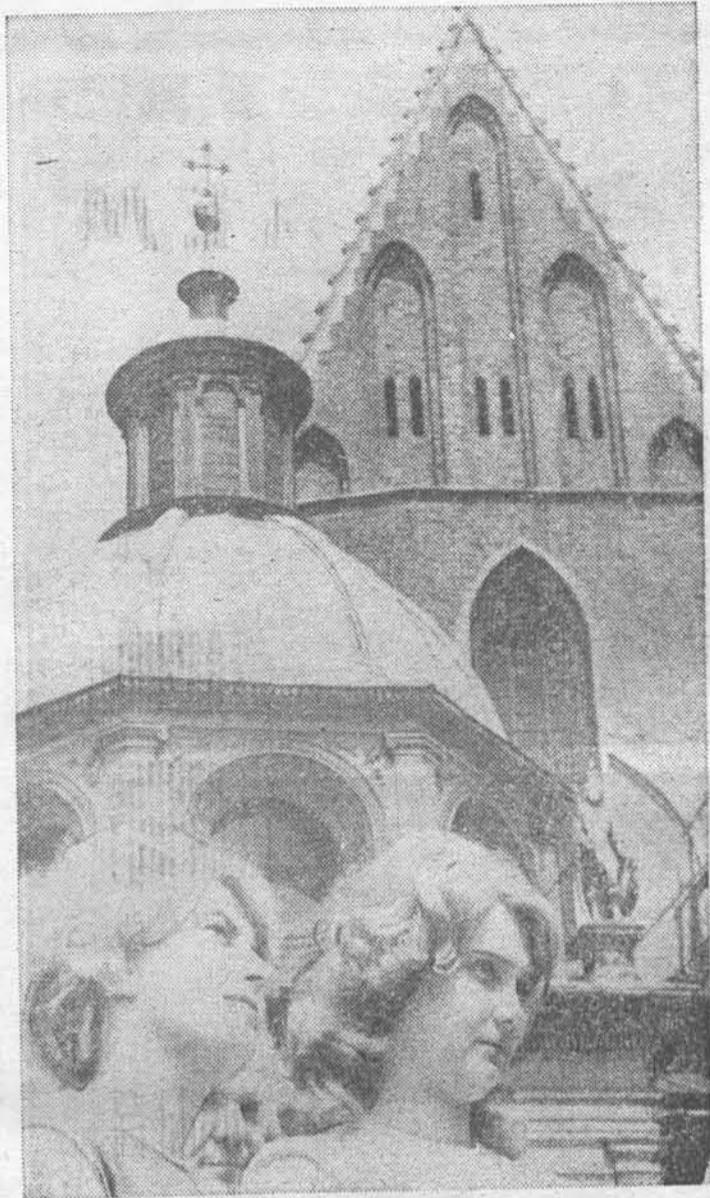
ў час наведвання мемарыяльнага комплексу...

З фоталетапісу калектыву мы прапануем два здымкі, зробленыя ў Польскай Народнай Рэспубліцы.

Беларускія музыканты аглядаюць славы Вавель у Кракаве.

Група артыстаў наведвае былы лагер смерці, чыя назва і дагэтуль абуджае гнеў да нямецка-фашысцкіх захопнікаў, — Асвенцім. Хвіліна маўчання...

Фота М. РУБІНШТЭЙНА.

ПРАЦЯГ РАЗМОВЫ

забавы публікі. Аднак вельмі хутка кіно пачало набываць папулярнасць як мастацтва сур'эзнае. І больш празорлівыя рэжысёры рабілі на гэта стаўку. Спатрэбіліся сцэнарыі. А дзе іх узяць? Ну, вядома, у літаратуры.

Так набылі экраннае жыццё творы А. Пушкіна, М. Гогаля, І. Тургенева, Л. Талстога, Ф. Дастаеўскага, А. Чэхава, — з'явіліся фільмы «Паненка і сялянца», «Капітанская дачка», «Яўге-

тым плане ўсё было здавальняючым. Пытанне экранізацыі турбуе грамадскасць, а тым больш тых, хто мае непасрэднае дачыненне да выхавальнага працэсу, каму па службоваму абавязку даводзіцца звяртацца да фільмаў — дакументальных, мастацкіх, навукова-папулярных, вучэбных.

У сваім пісьме ў рэдакцыю настаўніка Л. Касьянава ўсквалывана піша пра тое, што шэраг выдатных твораў

«надзённым», «кінематаграфічным», «сюжэтным» заўсёды ўзнікаюць, калі заходзіць гаворка пра сцэнарыі, у тым ліку і экранізацыю літаратурнага твора.

Яшчэ адна якасць. Для кінастудыі, у тым ліку і студыі «Беларусьфільм» сцэнарыі пішучы (павінны пісаць) прафесіянальны драматургі, таленавітыя літаратары.

Сцэнарыі фільма «Чырвоная лісца», скажам, напі-

кую з'яву ў літаратуры, як раман І. Шамякіна «Атланты і карыятыды». Не думаю, што яны яго не прыкмецілі. Такого чытача, а тым больш работніка кіно, немагчыма ўявіць. На студыі «Беларусьфільм» сапраўды такі фільм не здымаюць. Але за экранізацыю гэтага шырокавядомага чытачу твора ўзялася галоўная рэдакцыя «Тэлефільм» Беларускага тэлебачання. Работа пачалася ўжо. Прой-

што ў Ідэяна - мастацкай праблематыцы яны не знаходзяцца ў супярэчнасці. Не, у тым бяда, што няма такой супярэчнасці!

«...Часам тэлеэкран спрашчае раман і п'есу, — пісаў у «Правду» за 25 жніўня г. г. кінакрытык Я. Варшаўскі, — блрэ не самае каштоўнае? Бывае і так. З кожным годам, аднак, тэлевізійныя экранізацыі ўсё больш разнастайныя — у гэтага мастацтва цяпер час адкрыццяў. Тэлежысёры рашаюцца на творчыя вопыты, немагчымыя ў тэатры ды і кіно».

Сказанае вядомым кінакрытыкам мае непасрэднае дачыненне да тых, хто экранізаваў і «Воўчю зграю», мае дачыненне наогул да экранізацыі літаратурных твораў.

Цікава, што амаль кожная экранізацыя літаратурнага твораў заўсёды выклікала і выклікае спрэчкі ў крытыкаў і сярод гледачоў. Выказваюцца слушыныя заўвагі і парады. Ці прыслуховуюцца кінематаграфісты да гэтых заўваг і парад? Калі глядзіш фільм «Воўчая зграя», застаецца такое ўражанне, быццам сцэнарыст і рэжысёр пачыналі з «нуля», самі адкрывалі для сябе законы перакладу мовы мастацкай прозы на экранную. Тое, што мае ў аповесці характар поўдому гевоі і аўтара, у фільме набывае матэрыялізацыю, прадстае ў новай якасці. І... не ўражвае гледачоў. Значыць, перанос рабіўся механічна, без творчага паглыблення ў сутнасць прозы, проста замест адной (літаратурнай) «літары» шукалі другую (экранную) «літару».

Трэба спадзявацца, што гаворка пра гэты твор паслужыць крыніцай для роздому сцэнарыстаў і рэжысёраў аб далейшых творчых пошуках у жанры экранізацыі.

Алесь МАЦКЕВІЧ.

САЮЗ КНІГІ І ЭКРАНА

ній Анегін», «Тарас Бульба», «Анна Карэніна», потым «Айцец Сергій» і іншыя шэдэўры, пастаўлены ў перыяд «вядлікага нямога».

Беларускі кінематограф таксама пачынаў свой шлях з літаратуры. І першы беларускі фільм «Лясная быль» рэжысёр Ю. Тарыч паставіў паводле аповесці Міхася Чарота «Грышка-свінапас». У 1929 годзе выйшла на экраны кінастужка «Хвой гамоняць» паводле аповесці А. Вольнага. З гэтага часу ён плёна працуе на «Белдзяржкіно» ў якасці сцэнарыста, ім нагэдня шмат сцэнарыяў. Нас ём некаторыя з іх: «Атэл», «Савой», «У агні народжаная», «Сонечны паход», «Новая радзіма»... Шмат сцэнарыяў стварыў літаратар Р. Кобец — «Дняпро ў агні», «Шукальнікі шчасця» (сумесна з І. Зэльцэрам) і іншыя. Карціна «Песня вясны» была пастаўлена рэжысёрам Ул. Гардзіным паводле аповесці Якуба Коласа «На прасторах жыцця». Пісалі сцэнарыі прызакі Змітрок Бядуля, Янка Маўр і іншыя літаратары. Такія вытокі мае садружнасць кіно і літаратуры, нават калі гаварыць толькі пра канец 20-х і 30-я гады. Традыцыя добрая. А як развіваецца і замацоўваецца яна сёння?

Нельга сказаць, каб у гэ-

тым плане ўсё было здавальняючым. Пытанне экранізацыі турбуе грамадскасць, а тым больш тых, хто мае непасрэднае дачыненне да выхавальнага працэсу, каму па службоваму абавязку даводзіцца звяртацца да фільмаў — дакументальных, мастацкіх, навукова-папулярных, вучэбных.

У адным толькі нельга пагадзіцца: калі яна гаворыць пра неэкранізаваныя кнігі, якія выходзяць у выдавецтве «Мастацкая літаратура», а таксама ў перыядычным друку. Па-першае, усё экранізаваць немагчыма. (На студыі «Беларусьфільм» выходзіць 5-6 карцін у год, а кнігі у некалькі разоў больш). Ды і наогул было б няправільным экранізаваць абавязкова кожны твор — існуе ж прынцып адбору. Не любы з іх можа быць «фотажнічым». Па-другое — і гэта самае галоўнае, — кожны від мастацтва мае свой характар, сваю накіраванасць, сваю спецыфіку, шукае для ўвасаблення на сцэне ці экране той матэрыял, тых вобразы, якія б адпавядалі духу і магчымасцям менавіта кожнага мастацтва паасобку. Цяжка, напрыклад, паставіць тэатральны спектакль на аснове публіцыстычнага артыкула.

У кіно працэс яшчэ больш складаны. Кіно — мастацтва самае масавае, разлічанае на адначасовую шматмільённую аўдыторыю. Таму пытанні аб «тыпозым»,

салі пісьменнікі А. Куляшоў і А. Кучар. Гледачы старэйшага пакалення памятаюць, які велізарны поспех мела гэтая стужка. Яна і зараз з поспехам паказваецца на экранах.

Цікава складваецца ў кіно лёс народнага пісьменніка БССР І. Шамякіна. Упершыню майстры экрана звярнуліся да яго рамана «Крыніцы» і паставілі на яго сцэнарыі фільм.

У часопісе «Полымя» была надрукавана кінаповесць «Эшалон у Германію». Яна адразу выклікала цікавасць у чытачоў свежасцю тэмы, навізнай матэрыялу, тым, што адштурхнуўшыся ад лакалізацыі — усяго некалькіх радкоў тэлеграмы Леніна аршанскаму камісару Івашчанку, І. Шамякін здолеў напісаць вялікі мастацка-літаратурны твор. Не выпадкова, што ён зацікавіў рэжысёра В. Нікіфарова. У выніку быў створаны хвалюны чынарасказ аб падзеях перыяду грамадзянскай вайны на Аршаншчыне — зямлі Беларускай... Нараджэнне гэтай стужкі — узор плённага спрацоўніцтва пісьменніка і кінематаграфіста, садружнасці двух мастацтваў — літаратуры і кіно.

Тая ж настаўніка Л. Касьянава ставіць пытанне аб тым, чаму кінематаграфісты дагэтуль не прыкмецілі та-

дзе час і мы ўбачым «Атланты...» на бланкітным экране. Вядома, было б лепш, каб гэта зрабіла кінастудыя. Бо хацелася б паглядзець іх на вялікім экране, тым больш, што прадэманстраваць кінафільм можна ўсюды, у любым кутку, куды, магчыма, яшчэ не дайшло тэлебачанне.

Спасылалца на Л. Касьянава варта таму, што яна закранае шэраг праблем. Сярод неэкранізаваных твораў называе, напрыклад, п'есы А. Макаёнка. Яе можна зразумець, Як жа так: п'есы гэтага драматурга ідуць недзе ў сотнях тэатраў, а фільма — ніводнага. У 1958 годзе рэжысёр І. Шульман паставіў на яго сцэнарыі фільм «Шчасце трэба берачы» (па матывах аповесці А. Кулакоўскага «Нявестка»). П'еса «Лявоўна на арбіце» і да гэтага часу значыцца ў рэпертуары тэатраў, а знятая на ёй карціна на «Беларусьфільме» «Рагаты бастыён» гадоў дзесяць праляжала на палці. У чым справа?

І вось, знаёмчыся з п'есамі нашых чытачоў наконт «Воўчай зграі», разумеем іх трывогу. Згаджаешся з тым, хто лічыць, што крытык В. Небышынец перахваляў карціну.

В. Небышынец піша: «Супастаўляючы аповесць і фільм, мы пераконваемся,

ЗВІНЯЦЬ НАД НЁМАНАМ ПЕСНІ

Калі спявае сэрца, голас спявака ўзрушае слухачоў, перадае ім настрой і высокі эмацыянальны лад. Калі моладзь пускаецца ў скокі пад музыку цымбалаў, бубна, скрыпкі, гэта ўспрымаеш як выяўленне натхнення.

Па Краіне Саветаў ідзе фестываль самадзейнага мастацтва, і кожны дзень дорыць нам новае адкрыццё. То сціпла вучаніца прафесіянальна-тэхнічнага вучылішча раптам прадэкламуе палымныя вершы Янкі Купалы, так, што ў аўдыторыі нараджаецца хваля падзякі народнаму песняру; то рабочы буйнага завода выходзіць на сцэну опернага тэатра, каб праспяваць арыю з класічнага твора, захапляючы залу адмысловым умельствам; то зладжаны хор, у якім побач з ветэранамі працы мы бачым і учарашніх школьнікаў, прымусяць нас успомніць бярозы ды сосны партызанскіх станіаў...

Не будзе перабольшаннем, калі мы скажам, што сёлетні фестываль уводзіць людзей у вялікі мастацкі свет хараства. Праз многія віды самадзейнай

творчасці да нас праменьні сапраўднае багацце народнай душы. Узнімаючы новую тэматыку і аднаўляючы класічную спадчыну, артысты з народа нясуць у шматмільённую аўдыторыю ідэалы добра, праўды, сумлення. Мастацтва непасрэдна і цесна звязана з такімі паняццямі, як маральны свет сучасніка, інтэлектуальны змест чалавечай асобы, разуменне кожным з нас эстэтычнага пачатку ў жыцці і прыродзе.

Масавы ўдзел у самадзейнай творчасці працоўных горада і вёскі яшчэ раз засведчыў агульны ўздым культуры, аб развіцці якой так важна і клапатліва гаварылася з трыбуны XXV з'езда Камуністычнай партыі Саветаў Саюза. У выхавальным уплыве мастацтва на сучасніка калектывам і салістам народнай самадзейнасці належыць ганаровае месца. І фестываль наказвае, што большасць з яго ўдзельнікаў разумее сваю адказнасць перад часам, дэманструючы сапраўды высокі прафесіяналізм і добры густ, душэўнае натхненне і стараннасць.

Вось і на гэтых здымках як бы зафіксаваны моманты з вялікага фестывальнага калейдаскопа. Свята руху, скрыту, тонкага адчування каштоўнасцей мастацтва!

Гродзеншчына... Вялікай папулярнасцю сярод землякоў карыстаецца танцавальны калектыв калгаса «Прагрэс». На здымку — салісты С. Мірнова, Е. Баранова і Г. Анонік.

Палац культуры тэкстыльшчыкаў у горадзе над Нёманам. Выступае ансамбль «Раўна».

Фота Я. ПЯСЕНКАГА
і М. АМЕЛЬЧАНКІ.

АНАТОЛЬ Станіслававіч, як пачынаўся ваш творчы шлях у народным тэатры? З якімі цяжкасцямі давялося сутыкнуцца?

— Пасля заканчэння Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута я прышоў у народны тэатр Дома культуры аўтазавода. Цяжкасці, вядома, узніклі адразу ж. Справа ў тым, што мне давялося ўзначаліць адзін са старэйшых народных тэатраў Беларусі: нашаму калектыву споўнілася ўжо сорак гадоў. У той час паўстала пытанне: як жа працаваць з удзельнікамі, якія маюць значны актёрскі вопыт, і з маладымі, якія робяць першыя крокі ў самадзейным мастацтве. Галоўную ўвагу ў першую чаргу мы звярнулі на вучэбную падрыхтоўку калектыву — заняткі па мове, сцэнічнаму руху, гриму. Зразумела, яны праводзіліся на матэрыяле таго спектакля, які мы ўключалі ў рэпертуар. Адным словам, наш народны тэатр прад'яўляе да самадзейных артыстаў вялікія патрабаванні, кожны з іх разумее, што не варта разлічваць на лёгкі і хуткі поспех, трэба настойліва ідць сабой працаваць. Некаторым спачатку гэта здалася лішнім, бо яны ж прыйшлі ў тэатр іграць, а не вучыцца. Але наступова, з месца ў месца, калі з'явіліся пэўныя вынікі, і старыя ўдзельнікі, і маладыя з задавальненнем падключыліся да вучэбна-творчай падрыхтоўкі.

— У чым, на ваш погляд, асаблівасць работы рэжысёра народнага тэатра?

— На маю думку, асаблівасць работы рэжысёра народнага тэатра перш за ўсё вынікае з таго, што ён мае справу з непрафесіянальнымі актёрамі. Галоўным для яго з'яўляецца арганізацыя калектыву, стварэнне адзінай творчай платформы, нецярпнасці да праяўленняў зазісціства, прэм'ерства. Толькі на базе калектывнай

творчасці, узаемаразумення і ўзаемадапамогі рэжысёр можа паставіць добры спектакль. Калі ж ён будзе займацца толькі пастаноўчай работай, не клапаціючыся пра творчы рост калектыву і яго ў аднаўленні, плённыя вынікі не будуць.

Абавязкова трэба мець на ўвазе яшчэ адну акалічнасць. Самадзейны тэатр абслугоўвае, як правіла, пэўнага глядача. Такім чынам, рэжысёр народнага тэатра павінен з улікам гэтага вызначаць рэпертуар і форму спектакля, заўсёды памятаць пра надзённую матэрыялу і, так званую, мясцовую тэму. Наш тэатр у гэтых адносінах бярэ для пастаноўкі п'есы блізка і зразумелыя жыхарам пасёлка аўтазавода. У рэпертуары калектыву — пераважна творы на рабочую тэматыку. З поспехам ідзе і спектакль па п'есе Аляксея Арбузава «Домік на ўскраіне». У ім мы з захапленнем расказваем пра людзей, якія ў цяжкія гады Вялікай Айчыннай вайны самаахвярна працавалі, калі іх браты і бацькі са зброяй у руках змагаліся на фронце. Гэты спектакль заўсёды знаходзіць водгук у рабочых аўтазавода.

— Ші вывучаеце вы запатрабаванні глядачоў?

— Вывучаем самым непасрэдным чынам. Распаўсюджваем анкету, гутарым з рабочымі нашага завода ў цэхах. Мы прапануем ім спіс п'ес і просім адказаць, якую з іх яны хацелі б бачыць на падмоствах заводскага Дома культуры. Праводзім тыдні тэатра ў пасёлку аўтамабільбудавнікоў. Арганізаваным сустрэчы глядачоў з артыстамі-аматарамі, запрашаем да сябе пашых шэфіаў, артыстаў Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра.

— Чым характэрны для вашага тэатра шэфскія сувязі?

— Паспехі нашага калектыву звязаны з той вялікай работай, якую праводзіць у нас абласны драмтэатр. Перш за ўсё мне

хацелася б сказаць слова ўдзячнасці народнаму артысту РСФСР Мікалаю Ільчу Радзівонаву, артысту Юрыю Аляксандравічу Чупрынаву, якія пастаянна прыходзяць да нас на рэпетыцыі, на прагляды спектакляў, дапамагаюць парадамі. Нярэдка бываюць у нас і галоўны рэжысёр абласнога тэатра, мастак, грымёр. У сваю чаргу мы таксама не саромеемся выка-

выступае перад падлеткамі і дзеньмі, для якіх прызначаны, у асноўным, два спектаклі: казка Яўгена Шварца «Золушка» і драма па п'есе П. Антакольскага «Кавалак мыла».

— Якім, на ваш погляд, павінен быць самадзейны артыст, чым вызначаецца?

— Назаву для прыкладу два прозвішчы. Валерый Рыбаконь — чалавек заняты, працуе ін-

каць, запрашае у калектыву. Такія людзі ствараюць сапраўды народны тэатр.

— Які шлях праходзіць ваш тэатр ад першай рэпетыцыі да спектакля?

— Першая частка работы, калі рэжысёр прананоўвае калектыву п'есу, захапляе актёраў сваёй задумай, яшчэ адносна проста. Справа ў тым, што самі вартасці твора, аўтарітэт

ДЫЯПАЗОНЫ НАТХНЕННЯ

ГУТАРКА НАШАГА КАРЭСПАНДЭНТА З РЭЖЫСЭРАМ НАРОДНАГА ТЭАТРА ДОМА КУЛЬТУРЫ МАГІЛЕЎСКАГА АўТАЗАВОДА ІМЯ КІРАВА А. С. КУКШЫНСКІМ

заць сваё меркаванне пра творчасць нашых шэфіаў. Ходзім да іх на адну спектакляў, выказваем свае заўвагі, пажаданні. Такі творчы кантакт, на маю думку, вельмі карысны.

— Як часта вы выяжджаеце са сваімі спектаклямі ў раёны вобласці для абслугоўвання сельскіх глядачоў?

— Наш народны тэатр выяжджае ў раёны вобласці два-тры разы ў месяц. У асноўным гэта нашы падшэфныя гаспадаркі, такія, як саўгас «XVIII партз'езд», сельскія школы. Амаль заўсёды праводзіцца і абмеркаванне спектакляў. Ад такіх сустрач узнікае настрой, застаюцца прыемныя ўражанні, хваляючыя ўспаміны. Сельскі глядач асабліва. Яго нельга раўняць з гарадскім, у якога болей магчымасцей схадзіць у тэатр, паглядзець спектакль. Мы ўлічваем гэта.

Вялікую работу па абслугоўванню сельскіх глядачоў праводзіць тэатральная студыя нашага калектыву. Яна з поспехам

жынерам на заводзе, заканчвае апошні курс вячэрняга інстытута, сакратар камітэта камсамола прадпрыемства. Здавалася б, вольнага часу няма. І ўсё ж знаходзіць яго для тэатра. Валерый аднолькава сур'ёзна і захоплены адносіцца і да працы, і да грамадскіх абавязкаў, і да вучобы, і да свайго другога прызвання — самадзейнага мастацкай творчасці. Адно другому не перашкаджае, надварот — садзейнічае, натхняе. Слесар-інструментальчык нашага завода Пятро Райкоў — актыўны камсамолец, перадавік вытворчасці. І ён аддае ўсю душу тэатру. Менавіта такія людзі трымаюць тэатр, так сказаць, на сваіх плячах. І няхай ім дзе-небудзь пакуля яшчэ не хапае майстэрства, актёрскага вопыту, але іх жадаанне прынесці радасць таварышам па працы, любоў да тэатра, я б сказаў, энтузіязм, даюць магчымасць дамагацца добрых творчых вынікаў. Вось такіх людзей рэжысёр павінен шу-

драматурга, надаваць матэрыялу, яго эмацыянальна насячанае бацьце артыстаў самадзейнага калектыву. Табе вераць, што п'еса добрая, цікавая, што яе трэба абавязкова ставіць. А вось як паставіць, як ператварыць друкаванае слова аўтара ў спектакль — пытанне нумар адзін. Некаторыя рэжысёры працуюць так. Яны маюць пэўнае ўяўленне пра той або іншы персанаж, маюць сваю вызначаную трактоўку спектакля ў цэлым і кожнага вобраза паа.обку і імкнуча гэта навізаць самадзейнаму актёру. З аднаго боку гэта паскарае работу — актёру зразумела, што ён павінен рабіць. Яму гавораць: адсюль перайдзі вась сюды, павярніся, сядзь, сыграй пачуццямі... Я лічу, што гэта няправільна. Мы ў сваім тэатры ідзем іншым шляхам. Мы імкнемся прапанаваць калектыву на матэрыяле той ці іншай п'есы спрабуем некалькі варыянтаў. Сыходзім з індывідуальнасці выканаўцы, з таго, як ён

ЗАПРАШАЕ ЮНАЦКІ ТЭАТР

Кожны раз, калі ў Светлагорскі з'яўляецца афіша аб чарговым спектаклі юнацкага тэатра «Равеннік», залу Палаца культуры хімікаў запаўняюць не толькі навучнікі, але і дарослыя.

Чацвёрты год пры Палацы працуе юнацкі тэатр «Равеннік». Ён створаны па ініцыятыве круцільшчыцы завода Алі Алісееўны Куляшовай. Працуючы на прадпрыемстве, яна заўважыла, як школьнае тэатральнае інстытут. Яшчэ ў гады вучобы арганізавала драмгур-

ток, а пасля ўзначаліла юнацкі тэатр.

З поспехам выконваюць ролі юныя артысты Наташа Прысцюк, Тая Сянікіна, Слава Мадэнка і іншыя. У тэатры іграюць навучнікі 6—10-х класаў горада. Але ёсць і такія, якія не развіваюцца з «Равеннікам» пасля заканчэння школы. Сяргей Драбіншэвіч, напрыклад, працуе ўжо на цэлюлозна-кардонным камбінаце, але па-ранейшаму актыўна ўдзельнічае ў юнацкім тэатры.

М. ЖУРА.

ДАРУНАК МУЗЕЮ

Беларускі паэт-гумарыст Альберт Паўловіч (1875—1951) пакінуў пасля сябе немалую літаратурную спадчыну. Яго дом у Мінску на Нова-Раманаўскай, 36 (зараз Рэвалюцыйная) наведвалі Купала, Колас, Цётка, Эпімах-Шыпіла, Бядуля, Галубок і іншыя. Акрамя паэзіі А. Паўловіч захапляўся жывапісам. Змешчаныя рэпрадукцыі націн у нядаўна выдзенай юбілейнай кніжцы паэзіі паказваюць яго бясспрэчны мастацкія здольнасці.

Нядаўна дачка паэта Тамара Альбертаўна Паўловіч-Кліменка, якая жыве ў Львове, даслала Мінскаму абласнаму краязнаўчаму музею (г. Маладзечна) асабістыя рэчы бацькі. Па фатаграфіі мы памятаем А. Паўловіча ў пенсіі. Зараз гэтае пенсіі з футаралам — у нашым музеі. Сярод многіх рэчэй паэта і мастака ёсць яго пэндзаль з фарбай. Вялікую цікавасць уяўляюць дзве японскія вазачкі ручной работы, якія некалі падараваў А. Паўловічу прафесар Б. І. Эпімах-Шыпіла.

Г. КАХАНУСКІ,
намеснік дырэктара
Мінскага абласнога
краязнаўчага музея.

У КРАІ НАРАЧАНСКИМ

Адгучалі півнерскія горы на берагах маліўнічых Нарачы. Да будучай вясны закрыліся студэнцкія палатачныя гарадкі.

Ціхава прайшоў сезон у пазычым нарачанскім краі. Тут за лета пабывала каля 90 тысяч чалавек. Яны правялі свой водпуск і канікулы на турбазах, у дамах адпачынку, санаторыях, лагерах. І, вядома, засталіся задаволеныя чысцінёй азёрнай вады, пляжамі, смалістым паветрам сасняноў. Адпачываючыя рабілі экскурсіі па возеры на цеплаходах, каталіся на лодках, загаралі, рыбачылі. Многія збіралі ягады і грыбы, якімі сёлета так багаты лясы. Спамусліва, вядома, вярнуцца з водпуску са слоікам-двума чарнічнага і малінавага варэн-

ня, марынаванымі баравічкамі.

— Хоць надвор'е не пеціла адпачынуў, але яны засталіся задаволенымі выбарам месца адпачынку, — гаворыць намеснік старшыні Мядзельскага райвыканкома Л. В. Валасевіч. — Да сезона было шмат зроблена. Павялічылася колькасць месцаў для адпачываючых. Набыты новыя лодкі, водныя веласіпеды. Халадзільнікі, радыёпрыёмнікі, веласіпеды, спортінвентар, пасудай папоўніліся пунты пракуты. Абсталаваны стаянкі для аўтамашын. Працавалі прадпрыемствы гандлю. Да наступнага сезона мы створым яшчэ больш спрыяльныя ўмовы для адпачынку.

БЕЛТА.

разумее сваю ролю, як адчувае яе. І тут задача рэжысёра дэмагчы артысту, паказаць, нейкім чынам абудзіць яго фантазію, накіраваць яе ў патрэбным напрамку. У пачатку пошуку ў нашым тэатры ідзе акцёр. Але тут, вядома, вельмі важна, каб кожны ўдзельнік не пайшоў сваім шляхам і каб спектакль не распаўся на асобныя часткі. Таму мы надаём вялікую ўвагу ансамблевасці, узаема-разуменню артыстаў. Я павінен сказаць, што вышкі гэтай работы плённыя. Нашы спектаклі па меркаванню журы, якое прымае іх, вызначаюцца дастатковай ансамблевасцю, адзіным рашэннем.

— Што ваш калектыў паказваў у час Усесаюзнага фестывалю самадзейнай мастацкай творчасці працоўных?

— Вельмі доўга мы думалі пра рэпертуар. Хацелася выступіць у гэтым свяце народнай творчасці на высокім узроўні. Наш калектыў спыніў свой выбар на п'есе Валерыя Шаўрына «Дзяўчына з вуліцы надзеі». Дзея п'есы адбываецца на Байкала-Амурскай магістралі. Мы спецыяльна прачталі ўсе выпускі агітпоезда «Комсомольскай правды» на БАМЕ, знаёмі-

ліся з кінэаграфіяй, перадачамі тэлебачання, адным словам, уважліва вывучалі тэму. Гэта дазволіла нам унесці некаторыя карэктывы ў п'есу, уласобіць сваё разуменне таго, што адбываецца на буйнейшай будоўлі нашай Радзімы.

Другая п'еса — вядомая. Называецца яна «Два колеры». Аўтары Зак і Кузняцоў. Яна пра барацьбу з хуліганствам, мяшчанствам. Гэта п'еса для моладзі. Па сваёй структуры — публіцыстычная.

— Вашы планы на будучае?

— У рэпертуары нашага тэатра ўжо зацверджаны п'есы на апавесцях В. Шукшына «Да трэціх п'януў» і Ул. Цендракова «Пасля балю». Першая п'еса — гэта казка для дарослых, сатырычная, вострая, накіраваная супраць недахопаў, якія, на жаль, яшчэ сустракаюцца ў нас. Другая — пра нашых сучаснікаў, выпускнікоў дзесяцігодкі.

Народны тэатр аўтамабілебудавнікоў знаходзіцца ў пошуку. Ёсць у нас спектаклі добрыя, ёсць у нечым і пралікі. Мы самі разумеем, што наш тэатр у стады творчага станаўлення. Наперадзе многа-многа спраў.

С. САБІНА.

«У раёне 33 сельскія клубы, 12 сельскіх дамоў культуры, 60 бібліятэк, а ўсяго — 113 устаноў культуры» (з даведкі аддзела культуры Кобрынскага райвыканкома).

1. ПРАГА ТВОРЧАСЦІ

Нямала добрых спраў па рахунку сельскіх працоўнікоў Кобрынскага раёна. А які ўклад у агульнанародную справу ажыццяўлення грандыёзных планаў п'яцігодкі работнікаў сельскіх устаноў культуры?

У гутарцы з дырэктарам Астроўскага сельскага Дома

каж: харавым, вакальным, танцавальным, мастацкага слова.

Штогод аматары сцэнічнага мастацтва — пастаянныя ўдзельнікі раённых аглядаў і фестывалаў. Ніякіх незвычайных сакрэтаў поспеху ў сельскім Доме культуры мне выявіць не ўдалося. Яго дырэктар і загадчыца бібліятэкі — проста добразычлівыя, таварыскія, калі хочаце — вясёлыя людзі. Кожны з іх амаль дваццаць гадоў звязаны з самадзейнасцю, з культасветработай, лічаць іх справай усяго жыцця.

пэртаў». Каб гэтага дасягнуць, трэба штодзённа арганізоўваць аліо масавае мерапрыемства, якое патрабуе, як правіла, вялікай падрыхтоўкі. А ў клубе 18 дзён кожнага месяца дэманструюцца кінафільмы. Плюс да гэтага — 48 дзён выхадных.

Імкненне выдань жадаана за сапраўднае нараджае дугтыя лічы ў справаздачы.

Відаць, некаторыя кобрынскія культработнікі думалі так: мы, маўляў, далёкія ад сферы матэрыяльнай вытворчасці, і прыпыска ніякіх страт не наносіць...

ВЫЗНАЧЫЦЬ СВАЮ ЛІНІЮ

культуры Андрэем Андрэевічам Цяпко і загадчыцай бібліятэкі Верай Іванаўнай Міхасюк, работа якіх прызнаецца лепшай у раёне, я ў першую чаргу пацікавіўся, чым прыцягваюць яны людзей, чым «бяруць» гледача і чытача?

— Людзі ідуць да нас самі, — казалі яны.

Напэўна, інакш цяжка адказаць, калі гутарка ідзе пра нешта само сабой зразумелае, прывычнае.

Больш падрабязны адказ на мае пытанне я атрымаў крыху пазней, і не ў двух словах: склаўся ён паступова, з сустрэч, базмоў і ўражанняў.

Зайздзіце сёння ў гэтыя ўстановы культуры, і вы адразу ўявіце сабе, чым жывуць, за што змагаюцца працоўнікі калгаса імя Мічурына. Са стэндаў і плакатаў вы даведасцеся пра перадавікоў вытворчасці, пра іх дасягненні, пра якасць і эфектыўнасць работы вытворчых участкаў гаспадаркі. Працоўнікі палёў прыходзяць у Дом культуры паслухаць лекцыі і гутаркі пра рашэнні XXV з'езда партыі, пра тое, як яны ажыццяўляюцца. Мясцовыя культработнікі даўно вызначылі сваю творчую лінію, знаходзяць цікавыя формы і метады культурна-асветнай работы.

У Астроўска адбыліся выпускі вусных часопісаў «Ад з'езда да з'езда», «Камунізм — наша праца нагхнёная». Цікавым атрымаўся вечар-сустрэча з перадавікамі вытворчасці «Героі працы сярод нас». Шмат выдумкі і ініцыятывы выкарысталі культработнікі пры правядзенні свята першага снапа. Яно зрабіла на аднавяскоўнаў незабыўнае ўражанне сваёй эманцыпальнасцю і ўрачыстасцю.

Характэрны і назвы лекцый і дакладаў: «Рубяжы дзесятай п'яцігодкі», «Планы партыі — планы народа», «Эканоміка — галоўная палітыка», «Наш савецкі лад жыцця», «Дзесятая п'яцігодка — твая п'яцігодка».

У арганізацыі астроўскай культработнікаў канферэнцыі чытачоў, выпуск насьценных газет, баявых лістоў і «маланака», арганізацыя выставак. У падрыхтоўцы і правядзенні гэтых мерапрыемстваў актыўна ўдзельнічаюць спецыялісты сельскай гаспадаркі, удзельнікі мастацкай самадзейнасці, лектары таварыства «Веды».

Прыходзяць жыхары Астроўска ў Дом культуры і бібліятэку, каб знайсці справу па душы, — і, канечне, знаходзяць. Андрэй Андрэевіч і Вера Іванаўна сакрэт свайго поспеху вызначаюць так: «Прагу творчасці, якая жыве ў кожным, чалавек павінен задаволіць, дзе ён жыве — у вялікім горадзе ці маленькім сяле».

Працоўнікі палёў і ферм і іх дзеці займаюцца ў розных гурт-

Андрэю Андрэевічу Цяпко назаўсёды запомнілася яго першае выступленне на раённым аглядзе. Гэта было даўно, калі ён яшчэ да службы ў арміі загадваў сельскім клубам у Ніскавічах:

— Мы, семнаццацігадовыя і восемнаццацігадовыя дзяўчаты і хлопцы да гэтага выступалі толькі перад гледачамі свайго вёскі. А тут з усяго раёна з'ехаліся калектывы. Выйшлі на сцэну, і разгубліся. Ужо надта многа гледачоў было. Цяпер, здаецца, час прывыкнуць, але кожны раз хвалююся.

Так, хваляванне гэтае не згасла і цяпер. Дырэктар у пастаянным гарнізі, у пастаянным пошуку. Сам іграе на баяне, выяжджае з агітбрыгадай, вядзе ў мясцовай школе гурток спеваў. Ён — дэпутат сельскага Савета, камандзір добраахвотнай народнай дружны.

Дом культуры ў Астроўска — прыгальны цэнтр для ўсіх мясцовых жыхароў.

2. ШТО ЗА «СЯРЭДНІМІ ЛІЧБАМІ»?

Я расказаў толькі пра адзін Астроўскі Дом культуры. Такіх устаноў па Кобрыншчыне нямала. Пра многія з іх, як напрыклад, Хідрыскі СДК, слава пайшла далёка за межы раёна. Ён трывае першае месца ў абласным спаборніцтве сярод сельскіх дамоў культуры. Але, на жаль, ёсць тут і такія ачагі культуры, да якіх назву «культура» можна дадаць з вялікай нацяжкай.

Возьмем, скажам, Корчыцкі клуб. Глядзіш на стэнды і плашты і цяжка даведацца, як у мясцовым калгасе ажыццяўляюцца планы першага года п'яцігодкі, што мяняецца на сяле, як працуюць людзі? Нібыта і не дзілі на ферме кароў, нібыта і пасяўнае было, і жыно не праводзілася...

Калі цікавіцца справаздачамі некаторых клубаў і сельскіх дамоў культуры за першае паўгоддзе, дык адразу бачыш, што тут разгорнута «справа» толькі за лепшую лічы, за велічыні ў выглядзе сярэдніх паказчыкаў.

Пры такім падыходзе забываюцца пра дзейнасць і эфектыўнасць клубнай работы. У справаздачы трапляюць і не праведзеныя мерапрыемствы, як гэта наглядзецца ў Корчыцкай бібліятэцы. У справаздачы, напрыклад, запісана, што былі праведзены вусныя часопісы, але, як аказалася, гэта фікцыя.

Па інфармацыі ў першым паўгоддзі ў раёне адбылося 1.131 масавае мерапрыемства, што складае звыш 25 на адну клубную ўстанову. Задумаем ся, ці рэальныя ўсе гэтыя лічы і сярэднія паказчыкі. Возьмем такі прыклад. У планах аддзела культуры па выкананню рашэнняў XXV з'езда КПСС запісана: «У СДК і клубах штогод праводзіць не менш, як 95 масавых мерапрыемстваў, 40—45 лекцый і дакладаў, 40—50 кап-

Часта тут можна сустрэцца з фармальным падыходам да спаборніцтва паміж устаноўмі культуры. У Корчыцкай бібліятэцы пісьмі плакат, з якога відаць, што яна спаборнічае з Верхалескай. Але «сапернікі» за 8 месяцаў ні разу не пабывалі адзін у аднаго.

Або прааналізуем паказчыкі развіцця мастацкай самадзейнасці. Пры сельскіх клубных устаноў створана 137 гурткоў з колькасцю ўдзельнікаў звыш 1.660 чалавек. У сваёй большасці гурткі не папаўняюцца новымі спевакамі, танцорамі, музыкантамі, народнымі талентамі не выяўляюцца, дасягненні іх не прапагандаюцца. Слаба пашыраецца сетка гурткоў і аб'яднанняў па інтарэсах.

З кожнай тысячы жыхароў раёна толькі 76 чалавек удзельнічаюць у мастацкай самадзейнасці. У гэтую колькасць уваходзяць і самадзейныя калектывы школ, клубаў, СДК, прамысловых прадпрыемстваў, устаноў і арганізацый горада. Зноў жа гэта толькі сярэднія лічы. Непрэзліва ж у раёне на кожную тысячу жыхароў прыпадае ўсяго каля дзесяці ўдзельнікаў самадзейнасці.

У нас у рэспубліцы праводзіцца цікавы эксперымент па стварэнню «спадарожнікаў» у мастацкай самадзейнасці на вёсцы. У Кобрынскім раёне гэта справа пакуль што не краінулася з месца. Пра яе маюць слабае ўяўленне ў аддзеле культуры, а работнікі на месцах увогуле нічога не ведаюць пра гэта Хаця, між іншым, у горадзе ёсць 17 калектываў мастацкай самадзейнасці, якія налічваюць ад 20 да 60 ўдзельнікаў. Большасць з іх могуць шэфстваваць над клубнымі гурткамі.

Ёсць яшчэ і шмат іншых нявырашаных праблем, звязаных з павышэннем якасці і эфектыўнасці культурна-асветнай работы. У многіх устаноў культуры няма кніг заўваг і прапароў, не вядуцца дзённікі ўліку штодзённай работы. Многія клубы і бібліятэкі зусім не маюць шпальдаў.

Быць заўсёды ў гушыні падзей, служыць людзям, клапаціцца пра іх культурны ўзровень — галоўная запаведзь культработніка. Але, на жаль, нярэдка пра гэта забываюць работнікі некаторых клубаў і дамоў культуры. Калі ні завітаеш сюды, заўсёды сустрэнеш шчырно і спакой.

Вось чаму мне і хацелася расказаць у пачатку пра сціпых працоўнікоў з Астроўска — Андрэя Андрэевіча Цяпко і Веру Іванаўну Міхасюк. Іх працу можна паставіць у адзін шэраг з правафланговымі п'яцігодкі. Яны заўсёды на яе пярэднім краі.

М. СІКЕВІЧ,
спецкарэспандэнт
«Літаратуры і мастацтва».

На здымку: Анатоль Кушынскі разам з артыстамі народнага тэатра за разборам спектакля «Домік на ўскраіне» пасля выступлення ў падшэфным саўгасе «XVIII партз'езд». Фота А. СІДЛЕРАВА.

ПРАЦАЎНІКАМ ВЁСКИ

Прапаганда эканамічных ведаў сярод працаўнікоў палёў і фермаў адна з важных задач сельскіх устаноў культуры. Вырашэнню яе загадчыца Беларускай сельскай бібліятэкі Надзея Аляксандраўна Пратасоўская надае асаблівую ўвагу. Яна кансультуе тых, хто вывучае пытанні эканомікі, арганізацыі сельскагаспадарчай вытворчасці, перадавы вопыт гаспадарання, інфармуе аб паступленні навінак літаратуры, выдае вялікую індывідуальную работу з чытачамі.

Сярод чытачоў — брыгадзір комплекснай брыгады, камсамолка В. Ігнатвіч, слесар па аб-

слугоўванню механізмаў на ферме, камуніст У. Тамашэўскі, бацька і сын Кункевічы і інш. Наогул, паслугамі бібліятэкі карыстаецца амаль 300 чалавек.

Загадчыца бібліятэкі робіць усё магчымае, каб дапамагчы працаўнікам саўгаса «Лагаза» з пелехам выканаць абавязальствы па вытворчасці сельскагаспадарчай прадукцыі, пераняць вопыт перадавікоў.

Г. ХОЦЫН.
Лагойскі раён.

ЧАЛАВЕК І ЯГО СПРАВА

У Слоніме па вуліцы Чырвонаармейскай знаходзіцца магазін з надпісам «Кнігі». З цікавасцю зайшла сюды. Мiane ветліва сустрэла прадавец.

— Ці ёсць у вас кніга «Жыццёвыя рэсурсы Зямлі?» — спытала я.

— Ёсць. Вось яна, калі ласка.

Атрымаўшы неабходную кнігу, з удзячнасцю пакінула магазін, але назаўтра мяне пацягнула туды зноў. Так пазнаёмілася з загадчыцай кніжнага магазіна № 3 Слонімскага райспажыўсаюза Марыя Сямёнаўнай Выпалзавай. Наведваючы часта кнігарню, я пераканалася, што яе вопыт варты шырокага распаўсюджвання, і мне захацелася напісаць аб рабоце гэтай сціплай жанчыны.

У магазіне заўсёды шмат людзей. Можна набыць патрэбную кнігу, пагутарыць з чутым ветлівым чалавекам, вялікім кнігалюбом, якім з'яўляецца Марыя Сямёнаўна. Кожнаму наведвальніку яна параіць, растлумачыць, што можна прачытаць па той ці іншай тэме. У магазіне ўзорны парадак. Кнігі стаяць па адзелах, аформлены выстаўкі «Кніга ў падарунак», «Компас у кніжным моры».

Дзяўчыны - школьніцы Марыя Сямёнаўна раіць набыць кнігу А. Гайдара «Чук і Гек». Юнак не зусім упэўнена бярэ ў рукі «Даведнік па матэматыцы для паступаючых у тэхнікумы і вучылішчы» і стаіць у роздуме. Марыя Сямёнаўна адразу прыйшла на дапамогу. Юнак, зада-

волены, набывае даведнік.

Марыя Сямёнаўна разумее ўсю адказнасць сваіх абавязкаў — добрага знаўцы кнігі і ўмелага яе прапагандыста. Яна актыўны член савета раённага Таварыства кнігалюбаў. Яе можна часта бачыць на аўтарамонтным і матарамонтным заводах, у раённым аб'яднанні «Сельгастэхніка» і на іншых прадпрыемствах горада. Многа людзей удзячны ёй за дапамогу прыдбаць неабходную кнігу. На прадпрыемствах, у саўгасах і калгасах яна афармляе дзесяткі заказаў. У магазіне набываюць навінкі і сельскія бібліятэкі раёна.

Цесную сувязь падтрымлівае Марыя Сямёнаўна і са школамі. Свайго часу для дзяцей яна не шкадуе, і школьнікі таксама часта наведвальнікі кніжнага магазіна. Сюды яны прыходзяць не толькі, каб набыць кнігі, але і дапамагчы раскласці іх на паліцах, аформіць вітрыны, паліць кветкі, якіх, дарэчы, тут надзвычай многа. Летам на школьным базары вучаніцы старшых класаў Тацяна Берастоўская і Тацяна Шчурова прадавалі падручнікі...

Больш як дзесяць гадоў працуе ўдарнік камуністычнай працы, выдатнік кніжнага гандлю Марыя Сямёнаўна. План продажу кніг яна заўсёды перавыконвае. Камуністы раённага ўнівермага абралі Марыю Выпалзавай сваім партгрупоргам.

Л. ПАПЯЛУШКА,
настаўніца.

У ДАДАТАК... УСМЕШКА

Кіёск гэты, што знаходзіцца на Прывакзальнай-плошчы ў Баранавічах, відаць здалёк. У вітрынах — каляровыя вокладкі ілюстраваных выданняў, кнігі, паштоўкі. Гаспадыня яго Таіса Андрэеўна Касьянік — работнік параўнальна малады ў гарадскім агенцтве «Саюздрук», працуе тут нядаўна. Але карыстаецца павагай сярод наведвальнікаў і таварышаў па рабоце. Штомесячна выконваецца і план таваразвароту.

— Прычына поспеху? — Таіса Андрэеўна ўсміхаецца. — Проста трэба любіць сваю работу...

Гэта, здавалася б, ісціна, але вось пра яе, на жаль, некаторыя забываюць. А шкада, бо менавіта з ўлюбёнасці ў сваю справу пачынаецца ўзаемаразуменне з пакупніком.

Прыемна назіраць як працуе Таіса Андрэеўна.

Вось ля прылаўка прыпынілася немаладая ўжо жанчына Уважліва аглядае вітрыны і сабралася была пайсці.

— Няўжо так нічога і не выбралі?

— Таго, што шукаю, няма, — катэгарычна заявіла пакупніца.

Рэзкаватасць адказу не засмуціла Т. Касьянік:

— Прабачце, але што ўсё-такі вас цікавіла?

— Унук мой любіць чытаць пра таямніцы прыроды, падарожжы. А вось ніводнай кніжкі не магу знайсці...

— У такім разе магу параіць часопісы «Навука і жыццё», «Родная прырода»...

Жанчына разам з Таісай Андрэеўнай пачала праглядаць свежыя нумары часопісаў. Адыходзіла яна ад кіёска з задавальненнем. Ведала, што зможа ўнуку пачытаць і апавяданне, і пазнавальную інфармацыю.

— Галоўнае, — дзеліцца «сакрэтамі» Таіса Андрэеўна, — непасрэднасць у размове з пакупнікам. Неабходна чалавека зацікавіць, магчыма, нават, у чымсьці заінтрыгаваць, каб ён купіў тое ці іншае выданне.

Т. Касьянік свежыя нумары часопісаў сама пра-

чытае, каб потым ведаць, што прапанаваць пакупніку.

сабой патрэбныя ім выданні.

М. ДУБОУСКІ,
старшы інструктар Упраўлення па распаўсюджванню друку Міністэрства сувязі БССР.

Хатынь.

Вечарэе.

Фота В. ЗЯНЬКО.

ЧАМУ СТАРЭЕ НАВІНА

Раніцай, калі горад спяваецца на работу, ля кіёскаў «Саюздруку» выстрайваюцца чэргі. Людзям патрэбны свежыя газеты і часопісы. Імгненне — і навіна, якая яшчэ «пахне друкарскай фарбай», у руках. І шалёцца затым старонкі ў электрычнай і тралейбусе, аўтобусе і трамваі...

Звыклы малюнак для вялікага горада, ці не праўда?

— Так, ды не так, — скептычна адкажа на такое пытанне віцэбраніт. Але не спрабуйце жыць роў гэтага амаль 300-тысячнага горада западозрыць у нежаданні купіць раніцай свежую газету.

— І рады б купіць, ды іншы раз няма дзе, — зноў растлумачыць той жа віцэбраніт.

— Як няма дзе?

Спраўды, дзіўна. Кіёскаў «Саюздруку» ў горадзе над Заходняй Дзвіной — дзесяткі. На трамвайных прыпынках і на буйных скрыжаван-

нях, у падземным пераходзе, ля адміністрацыйных і гандлёвых будынкаў. Кіёскі ёсць, а васьмь свежых газет — няма...

Гэта ўстрывожыла. Было ўжо каля адзінаццаці гадзін дня. Кіёск у цэнтры горада, ля галоўнага паштамта.

— Нам бы свежанькую газету... Любую...

— Няма.

Перайшлі праз вуліцу да другога кіёска, што насупрям.

— Газет сённяшніх яшчэ няма, — пачулі ў адказ.

Кіёск у падземным пераходзе на плошчы Перамогі. Зноў тая ж карціна.

На жаль, такі адказ ад кіёскаў Віцебска можа пачуць штодзень. Свежыя газеты і часопісы дастаўляюцца ў продаж толькі пасля 12 гадзін дня.

Чым жа тады гандлююць кіёскі? У продажы цыгарэты і дзіцячыя цацкі, вялікі набор значкоў і паштовак. Словам, ёсць

усё — няма ж галоўнага: свежых газет і часопісаў.

Законнае абурэнне пакупніка: чаму раніцай, ідучы на работу нельга набыць свежы нумар газеты? Кажуць, што машыны не хапае, каб развезці пошту... Дзіўная прычына!

Аўтару гэтых радкоў неаднаразова даводзілася бываць у Брэсце. Першыя паязды з Мінска прыходзяць сюды на світанні. Але ўжо ў гэты час на вакзале адкрыты кіёскі «Саюздруку». На прылаўку — пошта сённяшняга дня, ад мясцовых да цэнтральных газет. Роўна ў восем раніцы адкрываецца спецыялізаваны магазазін «Прэса» ў цэнтры горада, што на вуліцы Леніна. І тут для брастаўчан і гасцей — шырокі выбар перыядычных выданняў. Газеты: цэнтральныя, рэспубліканскія, мясцовыя, свежыя перыёдыка сацыялістычных краін. Вось дзе б павучыцца кіраўнікам Ві-

цебскага абласнога і гарадскога агенцтва «Саюздрук» аператыўнасці ў рабоце.

Некалькі гадоў назад «Літаратура і мастацтва» надрукавала артыкул, у якім крытыкавала Віцебскі «Саюздрук» за дрэнную работу кіёскаў. Тады пасля выступлення газеты становішча спраў крыху палепшылася. І вось — зноў ранейшыя недахопы. Чаму?

Г. КАСТЭНКА.

Праўленне Саюза пісьменнікаў БССР выказвае шчырае спачуванне пісьменніку Вінтару Шымуну з прычыны напатакшага яго гора — смерці МАЦІ.

Рэдкалегія і каленты ў рэдакцыі штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» выказваюць глыбокае спачуванне адказнаму сакратару газеты Шымуну В. М. у сувязі з напатакшым яго гора — смерцю МАЦІ.

ГРАМАДЗЯНЦЫ Еўдакі Кувыркавай не шанцавала ў жыцці з самага ранняга дзяцінства. Не ведаю, пад якім сузор'ем яна нарадзіла-

ся (цяпер многае ў жыцці-быцці чалавека тлумачаць задзякальнымі знакамі), але гэтая жывая істота проста мела нейкую схільнасць да розных бед і няшчасцяў. У сямігадовым узросце яе ўкусіў сабака, і ёй прызначылі цэлы курс прывівак супраць шаленства. Потым высветлілася, што сабака не быў шалёны, але яна атрымала на ўсё жыццё так званы «сабачы комплекс»: калі бачыла сабаку, кідалася на першага стрэчнага мужчыну і павісала на яго шыі. У чатырнаццаць год яна спрабавала атруціцца, праглынуўшы адразу пяць таблеток хініну; атрымала двойку па балгарскай мове і літаратуры. Прамылі ёй вантробы і выратавалі. Семнаццацігадовая Еўдакія закахалася да смерці ў балеруна Манасіева, але той, як і папярэджвалі яе старэйшыя сяброўкі, не звярнуў на яе ніякай увагі. На гэты раз яна не спрабавала пакончыць самагубствам. Успаміны пра тое, як прамывалі ёй вантробы, усё яшчэ жылі ў памяці. І яна вырашыла пайсці ў манастыр. У Карлаўскі жапо-

чы манастыр яе не прынялі, таму што там ведалі: чакай непрыемнасцей ад бацькоў кандыдатак у манахіні ў такім узросце. Аднак яе прынялі ў Княжаўскі манастыр, але яна сама збегла адтуль на сёмы дзень. Рэжым у манастыры быў строгі, трэба было ўставаць у шэсць гадзін, маліцца, а потым працаваць у садзе. А Еўдакія больш за ўсё на свеце любіла паспаць, асабліва раніцай. Пасля гадовага перапынку яна ўсё ж паспела скончыць гімназію і прыняць удзел у выпускным балі ў сукенцы, пашытай са спецыяльна выписанай з Рыма тканіны (адзін зямляк яе бацькі працаваў там шафёрам у пасольстве). Пе-

брыдж-белот, журналіст сказаў «не» і падаў заяву на развод. Усю віну ён узяў на сябе, — так яму не цярпелася хутчэй збегчы.

Еўдакія засталася адна ў свае 35 год. Дзяцей не было. Была толькі двухпакаёвая кватэра і палавіна легкавой аўтамашыны.

Што рабіць? Выходзіць зноў замуж ёй не хацелася. Калі ёсць кватэра, прыцелі заўсёды знойдуцца. І такі, зразумела, неўзабаве з'явіўся: супрацоўнік аднаго выдавецтва. Менавіта ён падаў ідэю Еўдакіі пісаць для дзяцей. Замест таго, каб сядзець адной дома і сумаваць за чашкай кавы, яна магла б з карысцю для сябе

ў найшыкоўным атэлье «Ладэ». Часта сустракаецца з піянерамі і акцыябратамі і расказвае ім пра значэнне літаратуры і культуры наогул для фарміравання высокамаральнай і высокакультурнай асобы.

Разалія Плюшч не хоча ўступаць у члены Саюза пісьменнікаў, як не хоча, каб літаратурная крытыка звяртала ўвагу на яе творчасць. Ёй хочацца застацца ў спакоі, каб яна магла ціха і мірна і далей ўзбагачаць дзіцячую літаратуру многімі і многімі жамчужынамі. Ёй неабходна купіць новую легкавую аўтамашыну, і яна хацела абавязкова заходнюю. Інакш яе меней пава-

Петар НЕЗНАКОМАЎ

АПОШНІ ПРЫТУЛАК

А П А В Я Д А Н Н Е

рад пражнымі вачыма дзяўчыны адкрыліся шырока дзверы ў жыццё. Па якой дарозе пайсці? Працягваць адукацыю альбо выйсці замуж за чалавека мастацтва? Яна ж так любіла мастацтва, не прапусціла ніводнай апэраты, тры ці чатыры разы хадзіла на эстрадны канцэрт. Аднойчы ў гімназіі выступалі пісьменнікі Душкаў і Атанасяў, якія паінулі ў яе душы вельмі моцнае ўражанне. І на гэты раз яна памылілася. З'явілася на экзамены ва ўніверсітэт па спецыяльнасці славянская філалогія і атрымала сярэдняю адзнаку — тры з мінусам. У яе сямейства не было дастаткова моцных сувязей, а на іншае Еўдакія не магла разлічваць. Нічога не астаталася, як паспрабаваць пайсці па другой дарозе ў жыцці. Пасля доўгіх пошукаў яе мары збыліся. Журналіст з аднаго сталічнага штотыднёвіка Петка Вапарджыеў згадзіўся ўступіць з ёю ў шлюб за ўзнос на легкавую машыну і двухпакаёвую кватэру. Журналіст, праўда, не быў сапраўдным жрацом мастацтва, але на гэта можна было заплюшчыць вочы. Праўда, ён не змог доўга вытрымаць гэты шлюб. Пакуль Еўдакія была маладая і прыгожая, усё шло добра, але калі пасля пяцігадовага сумеснага жыцця яна не змагла навучыцца прыстойна іграць у

правесці час за даволі даходным заняткам. І яе прыцель паабяцаў, што зробіць усё неабходнае, каб тое, што яна напіша, было ўхвалена ў адпаведнай выдавецкай інстанцыі і дайшло да спажыўца. Дзяцей не было, перашкаджаць не было каму, і работа пайшла поўным ходам. У дзень часам яна вырабляла ад ста да двухсот вершыкаў з самай рознай тэматыкай альбо дзесяць старонак мастацкай прозы. Героямі ў яе былі звычайна Добрыя Жывёлы, якіх яна супрацьстаўляла Злому Сабаку. Відаць, напамінаў аб сабе комплекс, набыты ў дзяцінстве, і цяпер адкрылася магчымасць пераадолець яго літаратурным шляхам (глядзі Фройд, стар. 172, радок 16).

У цяперашні час Еўдакія Кувыркава (яна зараз працуе пад псеўданімам Разалія Плюшч) не самая вядомая дзіцячая пісьменніца, але затое самая пладавітая. Працуе ва ўсіх жанрах дзіцячай літаратуры, пачынаючы ад загадак і баек і канчаючы сцэнарыямі пра разведчыкаў для дзяцей дашкольнага ўзросту. У двухпакаёвай кватэры цалкам змянілася мэбля. Сукенкі і манто яна шые

жалі б у выдавецтва. А галоўнае, яна сама б не паважала сябе так, як трэба.

Пераклад з балгарскай Вапкарэм НКІФАРОВІЧ.

Без слоў.

Мал. І. БЛІХА і В. ЗАВОРАВА.

НАДРУКАВАНА Ў «НАСТАЎНІЦКАЙ ГАЗЕЦЕ»

Нумар «Настаўніцкай газеты» за 4 верасня пачынаецца перадавымі артыкуламі «Пад знакам новых задач». Пад рубрыкай «У школах рэспублікі ідуць заняці» надрукаваны матэрыялы Р. Куксёнак, Э. Касцюна, І. Дзецішэвіча, П. Родзіна і іншых.

Змешчана чарговая старонка «Для цябе, працябе, класны кіраўнік». З артыкуламі на гэтай старонцы выступаюць класны кіраўнік 20-й сярэдняй школы г. Мінска Т. Гурэвіч, настаўнік Кам'янскай сярэдняй школы Кам'янскага раёна М. Мамус, настаўнік 8-й сярэдняй школы г. Маладзечна Ф. Галко і іншыя.

Пад рубрыкай «Чалавек і праца неаддзельныя» друкуецца артыкул метадыста Рэспубліканскага метадычнага кабінета Міністэрства асветы БССР В. Міжвіча «Руплівыя гаспадары палеткаў».

Аб папаўненні школ новымі кадрамі педагогаў гаворыцца ў артыкуле «Станаўленне», з якім выступіла намеснік дырэктара Віцебскага абласнога інстытута ўдасканалення настаўнікаў Н. Паўлава.

Змешчана чарговая старонка няштатнага адрэдаванага патрыятычнага выдання «Патрыёт». У сувязі з 75-годдзем дня нараджэння пісьменніка В. Вольскага газета надрукавала артыкулы Я. Садоўскага і Я. Іваноўскай «Любымі пісьменнік школьнікаў» і «Месяц за месцам».

Надрукаваны вершы І. Варбіцага, І. Жука і В. Лапіцкага, «Залог поспехаў — сядомая дысцыпліна» — так называецца перадавы артыкул газеты за 8 верасня.

Пад рубрыкай «Рашэнні XXV з'езда КПСС — у жыццё» змешчаны артыкул першага намесніка міністра культуры БССР А. Ульяновіча «Саюз клуба і школы».

На старонках газеты надрукаваны артыкулы і нарэспандэнцый кандыдата медыцынскіх навук Н. Паповай, кандыдата філасофскіх навук М. Чапрасава, прарэктара па навуковай рабоце Гродзенскага педінстытута ім. Янкі Купалы С. Габрусевіча, настаўніка Драгічынскай сярэдняй школы № 1 П. Румачыка.

З нізкай новых вершаў выступае А. Бялевіч. Нарыс «Як загаліўся фанел» прапанаваў чытачам Я. Іваноўвіч.

Друкуюцца амаматы на кінафільмы «Яраслаў Лямбрускі», «Мяноўскі смлецца», «Штурм на сушы».

ГОСЦІ З УКРАЇНЫ

Па запрашэнню бюро прапаганды СП БССР у рэспубліцы гасцявалі ўкраінскія сябры — адказны сакратар Кіеўскай пісьменніцкай арганізацыі пэтр Пётр Асідчук і артыст Львоўскага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Занькавецкай Святаслаў Максімчук.

Яны сустракаліся з працоўнымі Мінска, Свєтлагорска, Кам'янца, наведалі Курган Славы і мемарыяльны комплекс Хатынь, набывалі ў Белавежскай пушчы і ў Брэсцкай крэпасці-героі.

Госці пакідалі Беларусь з багатымі, прыемнымі ўражанымі.

В. ДАЙЛІДА.

Радаслаў БУМАЎ

СЦІПЛАСЦЬ

Не трэба помнік мне
нерукатворны —
асабіччак бы хоць,
але прасторны.

Радой РАЛІН

САМАСЕЙКІ

Галадаць мусіць той, у каго
менно — з адных ілюзій.

Што з таго, Праметэй, што
ты здабыў агонь, калі знайшліся
пажарнікі.

Рагатаму чалавеку рогі сплужаць
рогам дастатку.

Слава — тая ж дымавая за-
слона, з той розніцай, што
дыміць не ад свайго агню.

Ператвары недахопы свае ў
моду і будзеш мець выгоду.
З балгарскай пераклаў
Ул. АНІСКОВІЧ.

ПАЧАЛАСЯ ПАДПІСКА НА ГАЗЕТЫ І ЧАСОПІСЫ НА 1977 ГОД

Калі вы цікавіцеся беларускай літаратурай

Калі вы цікавіцеся беларускім тэатральным мастацтвам, музыкай, кіно, тэлебачаннем.

Калі вы цікавіцеся беларускім выяўленчым мастацтвам, архітэктурай

Калі вы працуеце ва ўстанове культуры —

Падпісная цана: на год — 4 руб. 20 кап.

ПАДПІСВАЙЦЕСЯ НА ШТОТЫДНЁВІК

„ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА“

СУСТРЭЧЫ, ПОШУКІ, АДКРЫЦЦІ.

НЯЗГАСНАЯ СУВЯЗЬ ВЯКОУ
РАЗГАДАНАЯ СТАРОНКА
ЖЫЦЦЯ ПІСЬМЕННІКА

НОСЬБІТ РАДАСНАГА НАСТРОЮ

З НЕВЫЧЭРПНАЙ КРЫНІЦЫ

Выразанкі з паперы, розныя малюнкi, фіранкі... Яны здавён упрыгожвалі беларускія хаты. За апошнія гады ў розных гарадах краіны, у нашай рэспубліцы мастацтва выразанак атрымлівае другое нараджэнне. І вось як вынік гэтага — першая ў краіне выстаўна мастацкай выразанкі. Адкрыта яна ў Харнаўскім доме тэхнікі. Чаму менавіта ў Харнаве?

У гэтым горадзе жыве Аляксей Максімавіч Петрычэнка, доктар тэхнічных навук, прафесар Харнаўскага аўтадарожнага інстытута, збралінік выразанак, прапагандыст гэтага мастацтва. Ён падтрымлівае сувязі з усімі самадзейнымі мастакамі.

Дарэчы, у яго унушальная калекцыя кітайскіх, японскіх, в'етнамскіх, польскіх выразанак. А. М. Петрычэнка — ініцыятар першай падобнай у нашай краіне выстаўкі.

Геаграфія аўтараў разнастайная. Юлія Даніляўскене і Нінелі Юрэне з Вільнюса.

Своеасаблівыя работы ў Г. Дамгарана з Арменіі. Наведвальнікі выстаўкі спыняюцца ля стэндаў мастачніка К. Кропатавай з Курска, В. Жукаў з Масквы працуе ў жанры папяровай гравюры.

У мінскага майстра выразанак Вячаслава Дубінні экспануюцца тыя работы, якія аўтар вынарыстоўваў для афармлення дзіцячых кніг, заставаў для часопісаў. Прыцягваюць увагу арыгінальныя папяровыя ручнікі, арнаментальныя нампазіцыі, вітражы, серыя «Палескія сюжэты».

Цінавая выстаўка, безумоўна, заслугоўвае пераймання.

Ю. САПУН,
супрацоўнік газеты «Чырвоная змена».

На здымку: ля стэндаў выстаўкі.

СЦЕЖКАМІ ПАМЯЦІ

ПА СЛЯДАХ АЛЬГЕРДА АБУХОВІЧА

Жывучы і працуючы настаўнікам у Слуцку, я не мог не зацікавіцца жыццём і творчым шляхам Альгерда Абуховіча, які быў адным з заснавальнікаў крытычнага рэалізму ў беларускай літаратуры.

У 1966 годзе з дапамогай Язэпа Дыды, які ў той час быў ішчэ жывы, я адшукаў на гарадскіх могілках магілу пісьменніка (аб чым у свой час паведамлялася ў «ЛіМе»). А вось месца нараджэння яго доўга вызначыць не ўдалася. Справа ў тым, што ў шмат якіх пісьмовых крыніцах сцвярджаецца, што пісьменнік нарадзіўся ў Слуцку, у вёсцы Калатычы.

Я доўга шукаў на Слуцкім гэтую вёску. Але няма ў нашых мясцінах такога населенага пункта, няма і ў суседніх раёнах Міншчыны — Старадарожскім, Капыльскім, Салігорскім і Любанскім, тэрыторыі якіх некалі ўваходзіла ў Слуцкі павет.

Нарэшце, Калатычы (цяпер

Калачы) адшукаліся ў Глушкім раёне Магілёўскай вобласці. Нелья я наведваў радзіму пісьменніка. Ад менавіта Абуховічаў, апрача некалькіх дрэў з былога панскага парку, нічога не засталося. Слэдзіба захоўвалася да Вялікай Айчыннай вайны, але ў 1944 годзе, адступаючы, фашысты яе спалілі.

Размешчаны Калачы ў 3—4 кіламетрах ад Глушка, на беразе ракі Піч. Як сцвярджаюць мясцовыя жыхары, адсюль і назва вёскі: Кала (каля) і Пічы (некалі — Птыч).

У некаторых друкаваных крыніцах гаворыцца, што «Граф Бандынэлі» — гэта псеўданім А. Абуховіча. Уважліва перачытваючы мемуары пісьменніка, пераконваешся, што граф — фамільны тытул Абуховічаў, а Бандынэлі — адно з прозвішчаў, што страцілася ў выніку розных абставін.

Вось што пісаў наконце гэтага ў сваіх мемуарах А. Абуховіч: «Граф Бандынэлі — гэта про-

ПЕСНІ ШЧЫРЫ ДРУГ

Яго імя з'явілася на афішах больш чым дзесяць гадоў назад. Але і сёння на канцэрты народнага артыста БССР Віктара Вульчыча гэтак жа цяжка папасці, як і на тыя, першыя. Спявак па-ранейшаму пакарае слухачоў шчырасцю выканання, глыбінёй раскрыцця характару песні. Ён ператварае яе ў маленькі музычны спектакль са сваёй тэмай, сюжэтам, драматургіяй. Спявак вядзе са слухачом шчырую, канфідэнцыйную гутарку. І таму песні «Памяць сэрца», «Белая Русь», «Калі б камі маглі гаварыць», «Жураўлі на Палесе ляццяць» і многія іншыя, сагрэты шчырым

пачуццём, гучаць цёпла і сардэчна.

У артыста багаты рэпертуар, ён чулы да аўдыторыі, умее весці яе за сабой, уцягнуць у свой песенны свет. Спявак толькі выходзіць на эстраду, а ў глядзельнай зале ўжо адчуваецца перамена: увага глядачоў становіцца больш абвостранай, танчэйшай... Для Вульчыча сувязь са слухачамі — заўсёды радасць. Кожны дзень ён спявае на сцэне канцэртнай залы або ў сельскім клубе ці ў заводскім Палацы культуры і пакадае добры след у людскіх сэрцах. Заначваецца выступ-

ленне, артыст пайшоў, а яго голас, думкі і пачуцці, народжаныя песняй, доўга ішчэ гучаць для слухачоў, быццам жывыя, і амаль адчувальныя.

Цяпер ён выправіўся ў гастрольную паездку па краінах Латвійскай Амерыкі. Разам з верным спадарожнікам — інструментальным ансамблем «Тоніка» наведвае Аргенціну, Перу, Венесуэлу, Калумбію, Панаму, Мексіку і іншыя краіны. На эстрадах многіх лацінаамерыканскіх гарадоў будучы гучаць беларускія песні «Чырвоная вярцічэнка», «Шумныя бярозы», «Верась», «Спадчына», рускія народныя мелодыі «Водзь по Питерской», «Калінка» і іншыя. «Тоніка» прапануе слухачам фінал з «Палескай сюіты» Я. Глебава, «Беларускія малюнкi» М. Чуркіна, іншыя творы кампазітараў нашай рэспублікі. Спецыяльна для гэтай паездкі В. Вульчыч падрыхтаваў дзве песні з рэпертуару вядомага іспанскага спевака Рафаэля — «Пусть говорят» і «Ночь». Яны будучы выконвацца на іспанскім мове і стануць своеасаблівым сувенірам для слухачоў.

Гэта ўжо не першая паездка артыста за рэубеж. Яго ведаюць аматары песеннага мастацтва сацыялістычных краін, ён выступаў у Францыі, Англіі, Японіі, Сірыі, Ліване, у радзе краін Заходняй Афрыкі. У Ліберыі, Сенегале, Гвінеі Вульчыц стаў адным з першых спевакоў, якія прынеслі сюды непаўторныя мелодыі і фарбы рускіх і беларускіх песень.

Праходзяць дні, павялічваючы лік канцэртаў і гастрольяў, але нязменным застаецца галоўны дэвіз творчасці артыста — вернасць добрай песні.

З. ФЕДЧАНКА,
(БЕЛА).

У мінскім магазіне «Музына» адбылася дэкада румынскай пласціны.

На здымку — пласцінкі з запісамі лепшых спевакоў і музычных калектываў Румыніі.

Фота Ул. КИТАСА.

УДЗЯЧНЫЯ НАШЧАДКІ

Тут некалі кіпеў крывавай бой. У айчынную гісторыю ён увайшоў пад назвай бітвы пад Лясной, дзе войска Пятра I ушчэнт разбілі шведаў.

Удзячныя нашчадкі па крыніцы збралі факты, рэліквіі. На месцы бітвы была пабудавана мемарыяльная царква, якая потым стала музеем, на брацкай магіле рускіх воінаў устаноўлены помнік.

Апошнім часам вялася рэстаўрацыя музея. Работнікі мінскіх навукова-эксперыментальных майстэрняў шмат зрабілі, каб надаць памяшканню той выгляд, які яно мела з першых дзён адкрыцця яго. Мастакі Магілёўскага абласнога адзялення мастацкага фонду пад кіраўніцтвам члена Саюза мастакоў

БССР З. Скаляра беражліва аднавілі экспазіцыю музея, папоўнілі яе новымі экспанатамі. Свае паслугі прапанавалі гісторыкі і мастакі з Ленінграда.

Цяпер музей бітвы пад Лясной адкрыў свае дзверы.

— Мы пастараліся, — расказвае яго старшы навуковы супрацоўнік Г. Брацянкоў, — каб адчувацца і сувязь часоў. У гады Вялікай Айчыннай вайны тут мужна змагаліся саветскія воіны, партызаны. Непадалёку ад брацкай магілы салдат Паўночнай вайны ёсць брацкая магіла салдат вайны мінулай. Тут пахаваны саратаўскі камсамалец Пётр Панамароў, які знішчыў сотні фашыстаў. Яму пасмяротна прысвоена званне Героя Саветскага Саюза.

На стэндзе, прысвечаным Вялікай Айчыннай вайне, змешчаны фотаздымкі, малюнкi ваеннага часу, зробленыя воінамі, цікавыя лічбы і факты.

У музеі заўжды шматлюдна. Прыязджаюць экскурсанты з

ПРЭМЕРА ФІЛЬМА

У мінскім Доме літаратара адбыўся грамадскі прагляд новага мастацкага фільма «Сын старшынi», пастаўленага рэжысёрам В. Нікіфаравым паводле сцэнарыя М. Матукоўскага. Па заканчэнню сааіса літаратары, а таксама студэнты Мінскага інстытута культуры і

розных куткоў краіны, з-за мяжы. У Дні літаратуры і мастацтва Украінскай ССР у Беларускай ССР гістарычнае месца наведвалі вядомы ўкраінскі драматург Аляксандр Лявада і паэт Аляксей Пысін, якіх вы бачыце на здымку.

К. КУДЛАЕУ.

Слаўгарадскі раён.

слухачы Інстытута ўдасканалення работнікаў культуры выказалі свае меркаванні і заўвагі па гэтым новаму твору студыі «Беларусьфільм».

Фільм «Сын старшынi» неўзабаве выйдзе на экраны рэспублікі.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга Друкарня
Выдавецтва ЦК КП Беларусі

Індэкс 63856

АТ 01416

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела вышуканага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масвай работы — 33-22-04, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН,

Анатоль ГРАЧАНІКАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ,

Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАУ,

Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА,

Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара),

Уладзімір НЯФЭД, Віктар ПРАТАСЕНЯ,

Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ,

Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК (адказны сакратар),

Рыгор ШЫРМА.